Beheerpakketten Biodiversiteitsmonitor (BBM)

~~2026~~2027

Natuur- en landschapspakketten

en

Kruidenrijk graslandpakketten

Betreft	De door de themagroep Biodiversiteit & Klimaat vastgestelde BBM-pakketten op ~~16~~ 21 september ~~2025~~2026, n.a.v. de wijzigingen zoals door de BBM Commissie voorgestelde actualisatie voor ~~2026~~ 2027~~op 2 juli 2025~~.
Door	BoerenNatuur (o.b.v. werk van Stichting Biodiversiteitsmonitor)
Datum	22~~16~~ september ~~2025~~2026

Inhoud

1. Inleiding
2. Pakketten graslandbeheer
3. Pakketten weidevogelbeheer
4. Pakketten Ecologisch water- en bodembeheer
5. Pakketten Akkerbeheer
6. Pakketten Landschapsbeheer
7. Pakketten Erfbeheer

Bijlage 1 Definities
Bijlage 2 Meetmethode kruidenrijkdom
Bijlage 3 Tabel berekening GVE
Bijlage 4 Cumulatietabellen BBM- en ANLb-pakketten
Bijlage 5 Weging BBM-pakketten
Bijlage 6 Sleuteltabellen BBM-en ANLb-pakketten

1. Inleiding

In dit document staan de omschrijvingen van de **Beheerpakketten Biodiversiteitsmonitor (BBM)** die gebruikt worden in het kader van de toepassing van de Biodiversiteitsmonitor. Bij de ontwikkeling van deze BBM pakketten is veel kennis en ervaring van de agrarische collectieven en BoerenNatuur benut. Deze pakketten worden sinds 2019 in diverse (pilot)projecten van zuivelfabrieken en provincies ingezet. Voor melkveehouders zijn ze goed bruikbaar en worden ze ingezet door publieke en private organisaties om boeren te belonen voor hun inzet voor milieu en biodiversiteit.

De BBM-pakketten zijn grotendeels afgeleid van één of meerdere pakketten van de subsidieregeling Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (ANLb), maar komen veelal niet volledig overeen. De commissie BBM-pakketten, een commissie met (ervarings)deskundigen, geeft ieder jaar een advies over de binnengekomen wijzigingsverzoeken. De samenstelling van deze commissie is dusdanig dat vanuit verschillende invalhoeken de BBM pakketten inhoudelijk worden beoordeeld op ecologische effectiviteit, uitvoerbaarheid en economische impact. Tot en met 2024 adviseerde de commissie over wijzigingen aan het bestuur van de Stichting Biodiversiteitsmonitor Melkveehouderij. Sinds 2025 is de Stichting opgeheven en heeft zij de governance overgedragen aan ZuivelNL. Vanaf 2025 adviseert de commissie aan de themagroep binnen ZuivelNL, die de besluitvorming over wijzigingsverzoeken doet. Het doel om vanaf 2027 de BBM-pakketten onder te brengen in een nieuwe governance structuur.

1.1 BBM-pakketten en KPI's

BBM staat voor Beheerpakketten Biodiversiteitsmonitor. BBM-pakketten zijn ontwikkeld voor alle agrariërs. Voor agrariërs die niet mee kunnen of willen doen aan ANLb, kunnen via BBM-pakketten aantonen welke bijdrage zij leveren aan biodiversiteit op hun bedrijf, deze pakketten kunnen hun stimuleren hun om de biodiversiteit op hun bedrijf te vergroten. Voor agrariërs die al meedoen aan het ANLb is een vertaling gemaakt van hun ANLb-pakketten naar BBM-pakketten. Agrariërs met ANLb kunnen extra BBM-pakketten afsluiten, bijvoorbeeld voor hun erf, maar ook andere BBM-pakketten zijn mogelijk. Het budget voor het afsluiten van ANLb van een collectief is beperkt, soms is geen ANLb mogelijk, terwijl een agrariër wel natuur- of landschapsbeheer uitvoert of zou willen uitvoeren. Het kiezen voor een BBM-pakket is altijd mogelijk, als voldaan wordt aan de instapeis en beheervoorschriften.

BBM-beheer kan alleen geregistreerd worden op percelen met agrarische bestemming (al dan niet productief) en dus niet op percelen met natuurbestemming. ~~SNL-beheer, N- en L-typen, wordt momenteel niet meegenomen in de berekening van de KPI-score volgens de methodiek van Stichting Biodiversiteitsmonitor Melkveehouderij.~~

Een beheerpakket beschrijft welke beheermaatregelen worden uitgevoerd en welke voorwaarden daarbij gelden. Zo is het voor melkveehouders, agrarische collectieven, bedrijven en overheden duidelijk wat onder een bepaalde vorm van beheer wordt bedoeld. In verschillende biodiversiteitsmonitoren worden beheerpakketten gebruikt als basis voor het berekenen van de groene KPI's (Kritieke Prestatie Indicatoren) op bedrijfsniveau. Dit zijn KPI's die iets zeggen over het aandeel natuur & landschap en/of kruidenrijk grasland op het

bedrijf.~~Elk BBM-pakket heeft een weging. Zo weegt een houtwal per hectare zwaarder dan een hectare grasland met rustperiode. De aantallen hectares x de weging van de pakketten dragen bij aan de score van de melkveehouder op de twee Kritische Prestatie Indicatoren (KPI's) Kruidenrijk grasland en Natuur en Landschap.~~

Pacht ~~op~~ van natuurgrond
Net als bij grond in eigendom, geldt dat gepachte percelen een agrarische bestemming moeten hebben om er BBM-beheer op te kunnen registreren. Gepachte natuurgrond kan daarom vooralsnog niet meegenomen worden in de berekening van de KPI-score. In de doorontwikkeling van de KPI-methodiek wordt onderzocht of er mogelijkheden zijn om bepaald beheer op gepachte natuurgrond (bijv. via SNL) wel meegenomen kan worden in de KPI-berekening

Pacht van agrarische grond met ANLb-pakket
Wanneer de agrariër op een gepacht perceel een contract voor ANLb-beheer heeft, kan dit ANLb-beheer meetellen voor de KPI – gelijk aan wanneer het een perceel in eigendom is.

Pacht van agrarische grond met wens voor BBM-pakket
Wanneer een agrariër op een gepacht perceel BBM-beheer wil uitvoeren, moet er toestemming zijn van de verpachter. Ook dienen de instapeisen en beheervoorschriften van het betreffende BBM-pakket te worden gevolgd. Wanneer de pakketvoorschriften in strijd zijn met de eisen die gesteld worden door de verpachter, kan er geen BBM-beheer worden uitgevoerd. Het betreffende perceel kan in dat geval dan ook niet meetellen in de KPI-berekening.
Indien de instapeisen en beheervoorschriften van het betreffende BBM-pakket wel uitgevoerd kunnen worden, kan dit BBM-beheer meetellen in de KPI-berekening – gelijk aan wanneer het een perceel in eigendom is.

~~Hoe is de weging bepaald~~Weging beheerpakketten ten behoeve van berekening KPI-score~~?~~
In het bepalen van de weging is een knip gemaakt in pakketten waarbij het beheer op landbouwgrond plaatsvindt (bv. graslandbeheer of weidevogelbeheer) en beheer buiten landbouwgrond (bv. landschapselementen of slootschonen). In 2019 is door een adviesgroep (Duurzame Zuivelketen, BoerenNatuur De collectieven, WNF, Deskundige WUR, Schuttelaar & Partners) een rapportage opgesteld met een advies voor de invulling van de indicator natuur- en landschapsbeheer voor de Biodiversiteitsmonitor Melkveehouderij.
Om de registratie van beheerpakketten om te kunnen zetten in een KPI, moet het natuur- en landschapsbeheer (al dan niet gewogen) bij elkaar opgeteld kunnen worden. ~~Hiervoor is een methodiek ontwikkeld die hieronder staat beschreven. Deze maakt onderscheid tussen de wegingsmethodiek voor agrarisch beheer, de wegingsmethodiek voor landschapsbeheer en een methodiek voor erfbeheer.~~

~~KPI Natuur en Landschap:~~

~~*gewogen oppervlak*~~
~~*=(oppervlak pakket A ×wegingsfactor pakket A)*~~
~~*+(oppervlakte pakket B ×wegingsfactor B)+etc.*~~

~~*gewogen oppervlak*~~
~~*KPI* Natuur en Landschap = _____ ×100%~~
~~*totaal bedrijfsareaal***~~

~~KPI Kruidenrijk grasland:~~

~~*gewogen oppervlak*~~
~~*=(oppervlak pakket A ×wegingsfactor pakket A)*~~
~~*+(oppervlakte pakket B ×wegingsfactor B)+etc.*~~

~~*gewogen oppervlak*~~
~~*KPI Kruidenrijk grasland* = _____ ×100%~~
~~*totaal bedrijfsareaal***~~

~~*Totaal areaal bedrijf: De totaaloppervlakte is geregistreerd in Mijn Percelen, met 15 mei van het lopende jaar als peildatum. Hierin wordt de oppervlakte van het erf niet meegerekend in het totaal areaal. Erfbeheer wordt wel meegewogen in de berekening van de KPI, maar het erfoppervlak niet.~~
~~(https://www.biodiversiteitsmonitor.nl/docs/Biodiversiteitsmonitor_nederlands.pdf)~~

~~Aangezien verschillende elementen op verschillende wijze bijdragen aan de biodiversiteit, wordt een wegingsfactor gebruikt voor het bepalen van het oppervlak aan natuur en landschapselementen.~~ Een overzicht van de weging per pakket en een nadere omschrijving is te vinden in **bijlage 5~~6~~.**

Met opmaak: Default

Met opmaak: Inspringing: Links: 0 cm

Met opmaak: Inspringing: Links: 0 cm, Eerste regel: 0 cm

Met opmaak: Inspringing: Eerste regel: 0 cm

Met opmaak: Inspringing: Links: 0 cm

Met opmaak: Inspringing: Links: 0 cm, Eerste regel: 0 cm

Met opmaak: Default

Doet u al mee aan de ANLb-regeling? Dan~~t~~ kan beheer ~~kunt u~~ meetellen. In **bijlage 64** kunt u zien wat de adviesweging is voor de verschillende ~~hoe u uw~~ ANLb-pakketten ~~kunt 'vertalen' naar BBM-pakketten om de weging van uw beheerpakket te bepalen~~. De beheervoorschriften van het ANLb-pakket zijn leidend voor het uit te voeren beheer. Als u een ANLb-contract heeft en u houdt zich aan de beheervoorschriften van het ANLb-pakket, dan wordt deze oppervlakte meegewogen met eenzelfde waarde als het corresponderende BBM-pakket.

heeft opmaak toegepast: Lettertype: Vet

~~De BBM-pakketten vormen de basis voor een tweetal Kritieke Prestatie Indicatoren (KPI's) en zes pakketgroepen:~~

- ~~KPI Kruidenrijk grasland:~~
  ~~1. Graslandbeheer (5 pakketten m.u.v. pakketten BBM 100 en BBM 155)~~
- ~~KPI Natuur en Landschap:~~
  ~~1. Graslandbeheer (7 pakketten)~~
  ~~2. Weidevogelbeheer (7 pakketten)~~
  ~~3. Ecologisch water- en bodembeheer (7 pakketten)~~
  ~~4. Akkerbeheer (6 pakketten)~~
  ~~5. Landschapsbeheer (11 pakketten)~~
  ~~6. Erfbeheer (4 pakketten)~~

1.2 Opbouw document

Elk pakketgroep heeft een eigen hoofdstuk waarin de specifieke BBM-pakketten benoemd zijn. Daarin is per BBM-pakket is de naam en het nummer te vinden en een korte beschrijving van het doel van de beheermaatregelen. Vervolgens volgen eventueel instapeisen, de voorwaarden waaraan een agrariër direct moet voldoen bij de ingangsdatum van het beheer en de beheervoorschriften. Voor sommige pakketten zijn aanvullend adviezen benoemd en/of een meldingsplicht.

In de bijlagen zijn vervolgens een aantal definities nader toegelicht (bijlage 1) en vindt u een toelichting hoe u in het veld kunt bepalen of u voldoet aan het vereiste aantal grassen en/of kruiden uit de graslandpakketten (bijlage 2). In bijlage 3 staat de tabel met omrekenpercentages van dieren in grootvee-eenheden (GVE). ~~Het protocol chemische bestrijding waar een aantal akkerpakketten moet herzien worden. Hopelijk kan dit in de toekomst als bijlage worden toegevoegd.~~ Daarnaast is een cumulatietabel (bijlage 4) bijgevoegd waarin u kunt opzoeken of en welke beheerpakketten op éénzelfde oppervlakte kunt aanvragen (cumulatie = stapelen). In bijlage 5 is beschreven op welke basis de wegingsfactoren van BBM-pakketten zijn bepaald. Bijlage 6 bevat een overzicht van de wegingen per pakket~~een overzicht hoe de BBM-pakketten 'vertaald' worden in ANLb-pakketten, waarbij in tabel 2 de wegingsfactor van elk BBM pakket is opgenomen. Deze informatie helpt u de rekentool voor de KPI Natuur en Landschap en de KPI Kruidenrijke graslanden correct invullen~~.

1.3 Controleerbaarheid beheerpakketten

Wanneer u een beheerpakket selecteert voor uw bedrijf, moet u minimaal voldoen aan de (eventueel) benoemde instapeisen en beheervoorschriften. Deze beheervoorschriften zijn specifiek geformuleerd. Dit is enerzijds om te zorgen dat uw beheer 'borgbaar' (controleerbaar) is, en anderzijds om daadwerkelijk een zekere bijdrage aan de biodiversiteit

te kunnen garanderen. Voor de KPI's is het nodig dat er afdoende registratie is: een kaartbeeld waarop zichtbaar is op welke percelen / landschapselementen u welk beheer uitvoert over welke oppervlakte. De landschapselementen moeten net als de andere percelen of delen van percelen (beheerelementen) in de GDI zijn geregistreerd om meegenomen te kunnen worden voor de ~~berekening KPI Natuur en Landschap en KPI Kruidenrijk grasland~~KPI berekening.

Meldingsplicht
U dient voor 1 februari te melden welk(e) pakket(ten) u op uw bedrijf gaat toepassen in het komende jaar. Dit dient u te melden bij de beloner of een daarvoor aangewezen meldpunt.

Daarnaast zijn er vier BBM-pakketten waarbij een meldingsplicht geldt:
- BBM 112 Duurzaam slootbeheer: baggerspuiten
- BBM 132 Duurzaam slootbeheer: ecologisch slootschonen
- BBM 107 Bodemverbetering met ruige mest
- BBM 171 Bodemverbetering met organische stof

Deze meldingsplicht (binnen vijf werkdagen) is noodzakelijk, zodat uw beheer op het juiste moment in het veld getoetst kan worden. U meldt de werkzaamheden bij de beloner, tenzij de beloner heeft aangegeven dat u de werkzaamheden bij een andere partij moet melden. Deze partij kan, indien nodig, komen controleren of u de werkzaamheden juist heeft uitgevoerd.

2. Pakketten graslandbeheer

Kruidenrijke graslanden zijn niet alleen belangrijk om hun botanische waarde, maar zijn ook voor de fauna noodzakelijk. Kruidenrijk grasland kan een belangrijke bijdrage leveren aan de leefomgeving van vogels, insecten, amfibieën en kleine zoogdieren. Zo kan een open, ijle of juist pollige structuur schuilgelegenheid bieden. Daarnaast zijn de aanwezige kruiden een voedselbron: de aanwezige nectar trekt insecten aan die op hun beurt voedsel kunnen vormen voor diverse vogels.

U kunt de kruidenrijkdom bevorderen door de voedselrijkdom van de bodem te verlagen: niet bemesten, geen bagger opbrengen en het maaisel afvoeren. Op een dergelijke bodem krijgen kruiden meer kansen tussen de concurrentiekrachtige grassen. Ook het moment van maaien heeft invloed op de soortenrijkdom. Gewenste soorten pas maaien na de bloei zorgt dat deze zich kunnen vermeerderen.

Gevarieerd maaibeheer zorgt voor meer diversiteit in de begroeiing. Bijvoorbeeld door het deel dat grenst aan een landschapselement, een sloot of een berm minder vaak te maaien dan de rest van het perceel. Dit deel wordt pas weer meegenomen bij de volgende maaibeurt van het perceel. Om meer structuur en zaden in de winterperiode te krijgen, kunt u het maaien van kruidenrijke en schrale randen of hoeken van het perceel ook een jaar overslaan.

In dit hoofdstuk vindt u de volgende pakketten (klik om direct naar pakket te gaan):
BBM 100 Productief kruidenhoudend grasland~~**BBM 100 Productief kruidenhoudend grasland**~~
BBM 141 Overgangspakket naar extensief kruidenrijk grasland~~**BBM 141 Overgangspakket naar extensief kruidenrijk grasland**~~
BBM 105 Kruidenrijke graslandrand (extensief)~~**BBM 105 Kruidenrijke graslandrand (extensief)**~~
BBM 151 Kruidenrijk grasland (extensief)~~**BBM 151 Kruidenrijk grasland (extensief)**~~
BBM 131 Botanische graslandrand~~**BBM 131 Botanische graslandrand**~~
BBM 113 Botanisch grasland~~**BBM 113 Botanisch grasland**~~
BBM 155 Oude graslanden (>20 jaar)~~**BBM 155 Oude graslanden (>20 jaar)**~~

BBM 100 Productief kruidenhoudend grasland

Productief kruidenhoudend grasland combineert functionaliteit in de bedrijfsvoering met een geschikte leefomgeving voor insecten. Door 10% te laten staan bij maaien of beweiden, krijgen vlinderbloemigen en andere kruiden de kans om te bloeien en zo voedsel (nectar en stuifmeel) te produceren voor insecten. Ook kunnen ze zaad vormen. Door ook in de winterperiode 10% te laten staan, biedt u een overwinteringsplek voor insecten.

Instapeisen

- Dit pakket is niet toegestaan op percelen die voldoen aan de instapeisen van een van de volgende BBM-pakketten:
    - BBM 105 Kruidenrijk graslandrand (extensief)
    - BBM 151 Kruidenrijk grasland (extensief
    - BBM 113 Botanisch grasland
    - BBM 131 Botanische graslandrand.
- Overal op het perceel zijn ten minste 8 soorten vlinderbloemigen en/of kruiden aanwezig, waarvan minimaal 4 vlinderbloemigen (zie bijlage 2).
- Klaver en kruiden maken in augustus minimaal 25% uit van de bedekking van het gewas.
- Uitsluitend hele percelen zijn toegestaan (niet alleen randen).

Beheervoorschriften

- Bij inzaai op veen niet ploegen, spitten, scheuren of frezen.
- Beweiden mag, mits minimaal 10% van het areaal is uitgerasterd.
- Per maaibeurt minimaal 10% van de oppervlakte niet maaien (ook de laatste snede voor de winter). De ligging van het niet-gemaaide deel mag per maaibeurt rouleren.
- Chemische onkruidbestrijding alleen pleksgewijs (max 10% van de oppervlakte) voor haarden van probleemonkruiden, zoals akkerdistel, Jacobskruiskruid, brandnetel, krulzuring en ridderzuring. Glyfosaat is niet toegestaan.

Advies

- Niet bemesten bij doorzaai of herinzaai (dit versterkt de grasgroei, waardoor de opkomst van de ingezaaide kruiden achterblijft).
- Inheemse soorten in het mengsel toepassen.
- Bij inzaai maximaal 30 kg graszaad per hectare toepassen. (grotere hoeveelheden hebben een negatief effect op de ontwikkeling van de kruiden in het mengsel).
- Niet inzaaien op percelen met een pH beneden de 5,5 . Bij een lagere pH groeien de meeste vlinderbloemigen en kruiden niet goed.
- Voor een geslaagde vestiging van vlinderbloemigen en kruiden geen stikstofkunstmest gebruiken. Deze bevordert vooral grasgroei en zorgt voor te sterke concurrentie met de vlinderbloemigen.
- Voor een aantal soorten vlinderbloemigen, zoals Esparcette, luzerne en rolklaver, is het noodzakelijk het zaaizaad (of de grond) te enten met de juiste Rhizobiumbacteriën. Anders groeien de vlinderbloemigen niet goed.
- De kruiden jaarlijks minimaal 2 keer tot bloei laten komen voor het maaien, dit biedt voedsel (nectar en stuifmeel) voor insecten.

BBM 141 Overgangspakket naar extensief kruidenrijk grasland

Dit pakket is bedoeld voor percelen waar u (extensief) kruidenrijk grasland wilt ontwikkelen, maar die nu nog zeer soortenarm zijn, of wellicht momenteel nog geheel uit Engels raaigras bestaan. Het betreft een verschralingspakket. Als u kiest voor verschraling dan kan dit door de productie terug te brengen naar 5-7 ton droge stof per jaar. Dit doet u door het jaarrond niet te bemesten, met kunstmest of drijfmest. De kruidenrijkdom wordt bevorderd door verschralen van de bodem, dat wil zeggen: niet bemesten, geen bagger opbrengen, maaisel afvoeren en liefst niet beweiden. Door beweiding achterwege te laten, voorkomt u bemesting van het perceel en zorgt u voor een snellere verschraling van het perceel. Dit is gunstig voor het verkrijgen van meer kruiden.

Instapeisen

- De minimale oppervlakte is 0,2 hectare. In het geval van randenbeheer zijn de randen minimaal 3 meter breed (in westelijk veenweidegebied minimaal 2 meter breed)
- Het pakket mag niet rouleren en moet jaarlijks op hetzelfde perceel liggen, tot een maximum van 6 jaar, met de bedoeling de stap te maken naar extensief kruidenrijk grasland.

Beheervoorschriften

- Niet inzaaien en doorzaaien (met bijvoorbeeld gras(klaver)mengsel).
- Niet scheuren, spitten, ploegen of frezen.
- Geen mest of bagger opbrengen.
- Niet beweiden, met uitzondering van najaarsbeweiding (na 15 augustus) met maximaal 2 tot 3 GVE per hectare
- Jaarlijks minimaal 3 keer maaien en afvoeren, ,maar per maaibeurt minimaal 10% van de oppervlakte niet maaien (ook de laatste snede voor de winter). De ligging van het niet-gemaaide deel mag per maaibeurt rouleren.
- Aanwezige nesten en/of kuikens beschermen door ze te ontzien van alle landbouwkundige bewerkingen:
    - aantoonbaar zoeken naar de nesten (nestregistratie aanwezig)
    - tenminste minimaal 50 m^2 rondom gevonden nesten niet maaien
    - alleen overdag bij voldoende daglicht maaien
- Chemische onkruidbestrijding alleen pleksgewijs (max 10% van de oppervlakte) voor haarden van probleemonkruiden, zoals akkerdistel, Jacobskruiskruid, brandnetel, krulzuring en ridderzuring. Glyfosaat is niet toegestaan.

Advies

- De eerste keer maaien voor de bloei van dominante grassen, tenzij er broedende vogels aanwezig zijn. Het optimale moment voor de eerste snede hangt af van de uitgangssituatie van het perceel. Bestaat de grasmat hoofdzakelijk uit grassen met een glanzend blad, dan maaien in de eerste helft van mei. Bestaat de grasmat voor een belangrijk deel uit witbol en/of grote vossenstaart, dan maaien in de tweede helft van mei.

BBM 105 Kruidenrijke graslandrand (extensief)

Kruidenrijke graslandranden zijn erg belangrijk voor onder meer weidevogels. De bloeiende kruiden trekken insecten aan, waardoor weidevogels hier hun voedsel kunnen vinden. Ook vormen ze door de late maaidatum een geschikt toevluchtsoord wanneer omliggend grasland wordt gemaaid.

Instapeisen

- De minimale oppervlakte is 0,2 hectare.
- Randen zijn minimaal 3 meter breed (in westelijk veenweidegebied minimaal 2 meter breed).
- Er zijn minimaal 15 inheemse soorten grassen en niet-veredelde kruiden aanwezig per 25 m^2 (zie bijlage 2).
- De rand moet grenzen aan een graslandperceel.

Beheervoorschriften

- Niet scheuren, spitten, ploegen, frezen of her-inzaai.
- Geen mest of bagger opbrengen.
- Wachten met maaien tot minimaal 15 juni.
- Beweiden mag na 15 juni.
- Jaarlijks minimaal één en maximaal drie keer maaien en afvoeren.
- Chemische onkruidbestrijding alleen pleksgewijs (max 10% van de oppervlakte) voor haarden van probleemonkruiden, zoals akkerdistel, Jacobskruiskruid, brandnetel, krulzuring en ridderzuring. Glyfosaat is niet toegestaan.

Advies

- Niet beweiden, zodat de kruiden tot bloei kunnen komen.
- Doorzaaien mag, maar is pas zinvol als er al verschraald is en de gewasproductie is teruggebracht tot 5 (hooguit 6) ton/hectare. Vraag om advies over zaadmengsels bij uw lokale collectief.

BBM 151 Kruidenrijk grasland (extensief)

Kruidenrijke graslandpercelen zijn erg belangrijk voor onder meer weidevogels. De bloeiende kruiden trekken insecten aan, waardoor weidevogels hier hun voedsel kunnen vinden. Ook vormen ze door de late maaidatum een geschikt toevluchtsoord wanneer omliggend grasland wordt gemaaid.

De kruiden komen van nature (niet ingezaaid) in grotere aantallen voor, verspreid over het hele perceel, de zode is open en divers van structuur door de vele kruiden met veel bloeistengels en weinig blad. Dit heeft ook als voordeel dat weidevogelkuikens zich goed kunnen voortbewegen in het grasland.

Als je dit BBM-pakket afsluit, kies je er vrijwillig voor om minder dan de maximale toegestane hoeveelheid mest op te brengen. De wettelijke mestplaatsingsruimte over het geheel van het bedrijf blijft dus behouden. Belangrijk: de mestwetgeving is ten alle tijden leidend. Dus als er op het perceel ook andere regels gelden, bijvoorbeeld vanuit derogatie, GLMC of de eco-regeling, dan is dat altijd leidend.

Instapeisen

- Er zijn minimaal 15 inheemse soorten grassen en niet-veredelde kruiden aanwezig per 25 m^2 (zie bijlage 2).
- Uitsluitend hele percelen zijn toegestaan (niet alleen randen).

Beheervoorschriften

- Niet scheuren, spitten, ploegen, frezen, bloten of her-inzaaien.
- Niet bemesten met kunstmest en drijfmest.
- Bemesten met stalmest mag: maximaal 10 ton ruige stalmest per hectare per jaar.
- Tijdens rustperiode van 1 april tot minimaal 15 juni geen bewerkingen plaats, niet beweiden of maaien.
- Extensieve voor- of najaarsbeweiding mag (maximaal 3 GVE per hectare) (zie bijlage 3).
- Jaarlijks minimaal één keer maaien.
- Chemische onkruidbestrijding alleen pleksgewijs (max 10% van de oppervlakte) voor haarden van probleemonkruiden, zoals akkerdistel, Jacobskruiskruid, brandnetel, krulzuring en ridderzuring. Glyfosaat is niet toegestaan.

Advies

- Voor een grotere kruidenrijkdom terughoudend zijn in de bemesting.
- 10% laten staan bij maaien of beweiding na 15 juni, dit geeft kruiden de kans om te bloeien en zo voedsel (nectar en stuifmeel) te produceren voor insecten. Ook bij de laatste snede in het jaar 10% laten staan, dit biedteen overwinteringsplek voor insecten. Dit advies wordt in de toekomst mogelijk een beheervoorschrift.
- Van binnen naar buiten maaien (voor de fauna).
- Het kruidenrijk grasland kort de winter in laten gaan.

BBM 131 Botanische graslandrand

Botanische graslandranden zijn niet alleen belangrijk om hun botanische waarde, maar zijn ook noodzakelijk voor de fauna. Ze leveren een belangrijke bijdrage aan de leefomgeving van vogels, insecten, amfibieën en kleine zoogdieren. De aanwezige kruiden vormen een voedselbron: de nectar trekt insecten aan, die op hun beurt voedsel vormen voor diverse boerenlandvogels. Door percelen niet te bloten, blijven 'eilandjes' met langer gras behouden, deze leveren een biodiversiteitswaarde.

Instapeisen

- De rand is minimaal 3 meter breed (in het westelijk veenweidegebied minimaal 2 meter breed).
- Er zijn minimaal 15 inheemse soorten grassen en niet-veredelde kruiden aanwezig per 25 m^2 (zie bijlage 2).
- De rand grenst aan een graslandperceel.

Beheervoorschriften

- Niet scheuren, spitten, ploegen of frezen.
- Geen mest of bagger opbrengen.
- Niet klepelen of bloten.
- Jaarlijks minimaal één keer maaien en afvoeren.
- Chemische onkruidbestrijding alleen pleksgewijs (max 10% van de oppervlakte) voor haarden van probleemonkruiden, zoals akkerdistel, Jacobskruiskruid, brandnetel, krulzuring en ridderzuring. Glyfosaat is niet toegestaan.

Advies

- Kruidenrijke en schrale (delen van) randen of hoeken alleen bij de eerste snede meemaaien, om in de winterperiode structuur (schuilgelegenheid) en zaden (voedsel) aan vogels te bieden. De overige vegetatie regulier meemaaien, zodat deze kort de winter in gaan.

BBM 113 Botanisch grasland

Botanische graslanden zijn niet alleen belangrijk om hun botanische waarde, maar ook voor de fauna. Botanisch grasland levert een belangrijke bijdrage aan de leefomgeving van vogels, insecten, amfibieën en kleine zoogdieren. Het gaat vaak om typisch 'ouderwets' grasland met een wat pollige structuur en verspreid voorkomende kruiden. De aanwezige kruiden een voedselbron: de nectar trekt insecten aan, die op hun beurt voedsel vormen voor diverse boerenlandvogels. Door percelen niet te bloten, blijven 'eilandjes' met langer gras behouden, deze leveren een biodiversiteitswaarde.

Instapeisen

- Er zijn minimaal 15 inheemse soorten grassen en niet-veredelde kruiden aanwezig per 25 m^2 (zie bijlage 2).

Beheervoorschriften

- Niet scheuren, spitten, ploegen, frezen of her-inzaaien.
- Geen mest of bagger opbrengen.
- Niet klepelen of bloten.
- Niet beweiden van 1 maart tot 1 augustus (daarbuiten maximaal 2 GVE per hectare) (zie bijlage 3).
- Niet bijvoeren.
- Jaarlijks minimaal één keer maaien.
- Chemische onkruidbestrijding alleen pleksgewijs (max 10% van de oppervlakte) voor haarden van probleemonkruiden, zoals akkerdistel, Jacobskruiskruid, brandnetel, krulzuring en ridderzuring. Glyfosaat is niet toegestaan.

Advies

- 10% laten staan bij maaien, dit geeft kruiden de kans om in bloei te komen en daarmee voedsel (nectar en stuifmeel) te produceren voor insecten.
- Kruidenrijke en schrale (delen van) randen of hoeken alleen bij de eerste snede meemaaien, om in de winterperiode structuur (schuilgelegenheid) en zaden (voedsel) aan vogels te bieden., De overige vegetatie regulier meemaaien, zodat deze kort de winter in gaan.

BBM 155 Oude graslanden (>20 jaar)

In oude graslanden zijn in het voorjaar veel insecten en vogels te vinden, door natuurlijk reliëf en/of oude greppels. Door bij elke maaibeurt 10% te laten staan of door te beweiden geeft u kruiden de kans om in bloei te komen en daarmee voedsel (nectar en stuifmeel) te produceren voor insecten. Door ook bij de laatste snede in het jaar 10% te laten staan, biedt u een overwinteringsplek voor insecten. Bij beweiding is dit niet noodzakelijk.

Instapeisen

- Het grasland is ouder dan 20 jaar en de afgelopen 20 jaar niet geëgaliseerd, gefreesd, gespit, geploegd of gescheurd.
- Overal op het perceel zijn minimaal 10 inheemse soorten grassen en niet-veredelde kruiden aanwezig per 25 m^2 (zie bijlage 2).
- Uitsluitend hele percelen zijn toegestaan (niet alleen randen).

Beheervoorschriften

- Aanwezige nesten en/of kuikens beschermen door ze te ontzien van alle landbouwkundige bewerkingen:
    - aantoonbaar zoeken naar de nesten (nestregistratie aanwezig)
    - tenminste minimaal 50 m^2 rondom gevonden nesten niet maaien
    - alleen overdag bij voldoende daglicht maaien
- Per maaibeurt minimaal 10% van de oppervlakte niet maaien (ook de laatste snede voor de winter).
- Niet bloten na beweiding.
- Jaarlijks minimaal één keer 90% van het perceel maaien en afvoeren.
- Niet inzaaien en doorzaaien (met bijvoorbeeld gras(klaver)mengsel).
- Chemische onkruidbestrijding alleen pleksgewijs (max 10% van de oppervlakte) voor haarden van probleemonkruiden, zoals akkerdistel, Jacobskruiskruid, brandnetel, krulzuring en ridderzuring. Glyfosaat is niet toegestaan.

Advies

- De ligging van het niet-gemaaide deel mag per maaibeurt rouleren.
- Terughoudend bemesten (voor een grotere kruidenrijkdom). Wanneer u bemest heeft ruige mest de voorkeur.
- Geen kunstmest gebruiken. Kunstmest vermindert de diversiteit van kruiden en grassen.
- Meer informatie: Van Eekeren (Goud van Oud Grasland).

3. Pakketten weidevogelbeheer

Voor het beschermen van weidevogels zijn beheerpakketten beschikbaar die het mogelijk maken om het broedsucces en de overlevingskansen van jonge vogels te verbeteren. Om de weidevogelstand te verbeteren is het van belang dat weidevogelbeheer wordt uitgevoerd in een samenhangend mozaïek van verschillend landgebruik, waardoor de omstandigheden voor alle levensfasen van weidevogels goed zijn: broedgelegenheid, rust zodat de nesten uitkomen, voldoende voedsel voor kuikens en volwassen vogels, en afwezigheid van predatoren. Dit is te bereiken via beheermaatregelen zoals plas-dras, voorbeweiden, extensief beweiden, verschillende maaidata of de aanwezigheid van kruidenrijk grasland. Naast weidevogels profiteren insecten en kleine zoogdieren ook van dit beheer.

Beheer op kleinere eenheden kan op het eerste gezicht succesvol lijken voor weidevogels, maar kan onbedoeld als een 'ecologische val' functioneren. Dit gebeurt wanneer op redelijk geïsoleerde percelen voor weidevogels aantrekkelijk beheer wordt uitgevoerd (bijvoorbeeld aanleg van plasdras) dat weidevogels uit de omgeving aantrekt, maar waar de nesten vervolgens niet uit kunnen komen of de kuikens niet groot worden, door gebrek aan voedsel (kruidenrijk gras) of schuilmogelijkheden (gras met late maaidatum en open structuur) in de directe omgeving. In plaats van een verbetering van de biodiversiteit, zorgt het beheer dan onbedoeld voor een achteruitgang.

In dit hoofdstuk vindt u de volgende pakketten (klik om direct naar pakket te gaan):
BBM 101 Grasland met rustperiode tot 8 juni~~**BBM 101 Grasland met rustperiode tot 8 juni**~~
BBM 102 Grasland met rustperiode tot 15 juni~~**BBM 102 Grasland met rustperiode tot 15 juni**~~
BBM 103 (Greppel) Plas-dras~~**BBM 103 (Greppel) Plas-dras**~~
BBM 104 Legselbeheer~~**BBM 104 Legselbeheer**~~
BBM 106 Extensief beweid grasland~~**BBM 106 Extensief beweid grasland**~~
BBM 108 Hoog waterpeil voor weidevogels~~**BBM 108 Hoog waterpeil voor weidevogels**~~
BBM 130 Nest- en foerageergelegenheid zwarte stern~~**BBM 130 Nest- en foerageergelegenheid zwarte stern**~~

BBM 101 Grasland met rustperiode tot 8 juni

Dit pakket biedt rust aan broedende vogels en opgroeigelegenheid aan kuikens. Een rustperiode is vooral voor weidevogels van belang, maar biedt ook schuil- en foerageergelegenheid voor insecten en kleine zoogdieren. Voor jonge weidevogels is 8 juni maaien veelal nog aan de vroeg kant. Een rustperiode tot 15 juni wordt daarom hoger gewaardeerd.

Voorweiden is toegestaan. Zeker bij productieve graslanden dit zinvol: het voorkomt een te zwaar gewas aan het eind van de rustperiode waarin kuikens zich moeilijk kunnen voortbewegen. Dit pakket is alleen zinvol op percelen waar momenteel weidevogels voorkomen.

Ook het uitstellen van (voorjaars)bemesting met kunst- en/of drijfmest tot na de rustperiode, voorkomt een veel te zware snede op/of na 8 juni. Als je dit BBM-pakket afsluit, kies je er vrijwillig voor om minder dan de maximale toegestane hoeveelheid mest op te brengen. De wettelijke mestplaatsingsruimte over het geheel van het bedrijf blijft dus behouden. Belangrijk: de mestwetgeving is ten alle tijden leidend. Dus als er op het perceel ook andere regels gelden, bijvoorbeeld vanuit derogatie, GLMC of de eco-regeling, dan is dat altijd leidend.

Instapeisen

- Dit pakket is alleen toegestaan indien het zich bevindt in de directe omgeving (max. 250 meter) van een perceel waarop één of meer van de volgende BBM-pakketten liggen:
    - BBM 103 (Greppel) Plas-dras
    - BBM 105 Kruidenrijk graslandrand (extensief)
    - BBM 151 Kruidenrijk grasland (extensief
    - BBM 113 Botanisch grasland
    - BBM 131 Botanische graslandrand
    - BBM 141 Overgangspakket naar extensief kruidenrijk grasland

Het aangrenzende perceel met BBM-pakket hoeft niet van dezelfde eigenaar te zijn.

- Aanwezigheid van weidevogels is bekend uit voorgaande jaren. Weidevogels hoeven het voorgaande jaar niet op het perceel te zijn geweest, maar wel in de directe omgeving van het perceel (150 meter).

Beheervoorschriften

- Rustperiode in achtnemen van 1 april tot minimaal 8 juni.
- In deze rustperiode niet bewerken, niet beweiden of maaien.
- Voorafgaand aan de rustperiode alleen bemesten met ruige stalmest: maximaal 10 ton per hectare per jaar.
- Bij voorweiden geldt een aangepaste rustperiode vanaf 15 april van minimaal 6 weken. Dit creëert kuikenland en een grotere overlevingskans voor de kuikens van broedvogels.

Advies

- Als er begin juni nog weidevogelkuikens aanwezig zijn op het perceel, de maaidatum verder uitstellen en het pakket opwaarderen naar BBM 102 (rustperiode tot 15 juni).

- Minder mest opbrengen op een perceel dan de gebruiksnormen, zo is er minder grasgroei en dat is goed voor de weidevogels.
- Per maaibeurt minimaal 10% van de oppervlakte (tot de volgende maaibeurt) niet maaien (ook de laatste snede voor de winter). De ligging van het niet-gemaaide deel mag per maaibeurt rouleren; voor insecten heeft het meerwaarde als de 10% (deels) op dezelfde plek is
- Meer informatie:
    - Koeien en Kruiden (Van Hall Larenstein)
    - Winst & Weidevogels (Louis Bolk Instituut)

BBM 102 Grasland met rustperiode tot 15 juni

Dit pakket biedt rust aan broedende vogels en opgroeigelegenheid aan kuikens. Het in acht nemen van een rustperiode is vooral voor weidevogels van belang. Jonge weidevogels zijn vaak pas na 15 juni vliegvlug. Eerder maaien zorgt dan voor sterfte onder de kuikens. Het beheer biedt daarnaast schuil- en foerageergelegenheid voor insecten en kleine zoogdieren.

Voorweiden is toegestaan. Zeker bij productieve graslanden dit zinvol: het voorkomt een te zwaar gewas aan het eind van de rustperiode waarin kuikens zich moeilijk kunnen voortbewegen.

Ook het uitstellen van de (voorjaars)bemesting met kunst- en/of drijfmest tot na de rustperiode, voorkomt een veel te zware snede op/of na 15 juni. Als je dit BBM-pakket afsluit, kies je er vrijwillig voor om minder dan de maximale toegestane hoeveelheid mest op te brengen. De wettelijke mestplaatsingsruimte over het geheel van het bedrijf blijft dus behouden. Belangrijk: de mestwetgeving is ten alle tijden leidend. Dus als er op het perceel ook andere regels gelden, bijvoorbeeld vanuit derogatie, GLMC of de eco-regeling, dan is dat altijd leidend.

Dit pakket is alleen zinvol op percelen waar momenteel weidevogels voorkomen.

Instapeisen

- Dit pakket is alleen toegestaan indien het zich bevindt in de directe omgeving (max. 250 meter) van een perceel met een of meer van de volgende BBM-pakketten:
    - BBM 103 (Greppel) Plas-dras
    - BBM 105 Kruidenrijk graslandrand (extensief)
    - BBM 151 Kruidenrijk grasland (extensief
    - BBM 113 Botanisch grasland
    - BBM 131 Botanische graslandrand
    - BBM 141 Overgangspakket naar extensief kruidenrijk grasland

Het aangrenzende perceel met BBM-pakket hoeft niet van dezelfde eigenaar te zijn.

- Aanwezigheid van weidevogels is bekend uit voorgaande jaren. Weidevogels hoeven het voorgaande jaar niet op het perceel te zijn geweest, maar wel in de directe omgeving van het perceel (150 meter).

Beheervoorschriften

- Rustperiode in achtnemen van 1 april tot minimaal 15 juni.
- In deze rustperiode niet bewerken, niet beweiden of maaien.
- Bij voorweiden geldt een aangepaste rustperiode van 15 april en minimaal 6 weken rustperiode. Dit creëert kuikenland en een grotere overlevingskans voor de kuikens van broedvogels.
- Bemesten met ruige mest mag voorafgaand aan de rustperiode en met een maximum van 10 ton per hectare.

Advies

- Minder mest opbrengen dan de gebruiksnormen, zo is er minder grasgroei en dat is goed voor de weidevogels.

- Per maaibeurt minimaal 10% van de oppervlakte (tot de volgende maaibeurt) niet maaien (ook de laatste snede voor de winter). De ligging van het niet-gemaaide deel mag per maaibeurt rouleren; voor insecten heeft het meerwaarde als de 10% (deels) op dezelfde plek is.
- Meer informatie:
    - Koeien en Kruiden (Van Hall Larenstein)
    - Winst & Weidevogels (Louis Bolk Instituut)

BBM 103 (Greppel) Plas-dras

Plas-dras is een aantrekkelijk biotoop voor weidevogels om te rusten en te foerageren. Wormen en emelten komen bij een hoge grondwaterstand dichter naar het maaiveld en zijn daardoor beter bereikbaar voor weidevogels. Het is noodzakelijk dat grenzend aan het plas-drasperceel ook kruidenrijk grasland aanwezig is, of grasland met een rustperiode. Dit voorkomt het ontstaan van een 'ecologische val' waarbij de plas-dras weidevogels uit de omgeving aantrekt, maar waar de nesten vervolgens niet uit kunnen komen of de kuikens niet groot worden, door gebrek aan voedsel (kruidenrijk grasland) of schuilmogelijkheden (rustperiode) in de directe omgeving. In plaats van een verbetering van de biodiversiteit, zorgt het beheer dan onbedoeld voor een achteruitgang.

Greppel-plas-dras is een kleinschalige variant langs slootjes en greppels die van oudsher op het perceel aanwezig zijn. De greppel-plas-dras is ook mogelijk via dit beheerpakket.

Niet het diepe water, maar juist het 'drassige' deel van een plas-dras is het meest waardevol voor weidevogels. Praktisch vertaald hoeft u op een goed plasdrasperceel niet noodzakelijkerwijs laarzen aan om droge voeten te houden, maar heeft u wel per definitie natte sokken als u er op schoenen doorheen zou lopen. Als oppervlakte voor het pakket neemt u het deel dat in de beheerperiode continu drassig is.

Instapeisen

- Direct grenzend aan plas-dras moet minimaal 2 hectare aanwezig zijn van één of meer van de volgende beheerpakketten:
    - BBM 105 Kruidenrijk graslandrand (extensief)
    - BBM 151 Kruidenrijk grasland (extensief)
    - BBM 101 Grasland met rustperiode tot 8 juni
    - BBM 102 Grasland met rustperiode tot 15 juni
    - BBM 110 Natuurvriendelijke oever

Het aangrenzende perceel met BBM-pakket hoeft niet van dezelfde eigenaar te zijn.

Beheervoorschriften

- De plas-dras oppervlakte is 100% drassig in de periode van 1 maart tot minimaal 1 juni.
- Na de rustperiode minimaal 1x per jaar maaien en afvoeren of beweiden.
- Geen mest uitrijden in het voorjaar: over het hele jaar minder mest uitrijden dan de gebruiksnormen. Dit om de waterkwaliteit te behouden en hoge grasgroei te voorkomen.

Advies

- Voorafgaand aan de aanleg van een nieuw plas-drasperceel of greppel afstemmen met het lokale agrarische collectief. Soms zijn randvoorwaarden vanuit het waterschap van toepassing. Hierover kunnen zij u adviseren.
- Niet alle percelen zijn geschikt als plas-drasperceel. Het moet een gebied zijn met veel weidevogels en u kunt het liefst holle percelen en percelen met laagtes. Ook hierover kan het lokale agrarische collectief u adviseren.
- Het plas-drasperceel niet bemesten.

BBM 104 Legselbeheer

Om weidevogels te beschermen is het niet altijd nodig om een rustperiode af te spreken op alle percelen met broedende weidevogels, bijvoorbeeld omdat de dichtheid aan vogels vrij laag is. In dat geval is nestbescherming zinvol: u beschermt daarmee het legsel (nest) en de directe omgeving tegen landbouwkundige werkzaamheden.

Dit pakket is alleen zinvol als in de nabijheid ook kruiden- en dus insectenrijk grasland aanwezig is. Legselbeheer zorgt ervoor dat de nesten uitkomen. Als de jonge weidevogels vervolgens onvoldoende te eten (insecten) hebben, overleven ze het alsnog niet.

Instapeisen

- Legselbeheer kan alleen worden afgesloten op of naast percelen waar de afgelopen twee jaar daadwerkelijk broedende vogels zijn waargenomen.
- Binnen een straal van 250 meter* moet minimaal 2 hectare aanwezig zijn van één of meer van de volgende beheerpakketten: BBM 105, 151, 101 en 102.
  **Geen tussenliggende barrières zoals N-wegen, kanalen, bebouwing of opgaande begroeiing*.

Beheervoorschriften

- Aantoonbaar zoeken naar nesten (nestregistratie aanwezig).
- Gevonden nesten en/of kuikens registreren en beschermen.
- Aanwezige nesten en/of kuikens beschermen door ze te ontzien van alle landbouwkundige bewerkingen:
  - op grasland minimaal 50 m^2 rondom gevonden nesten niet maaien
  - bij beweiding een nestbeschermer of schrikdraad om het nest plaatsen
  - op bouwland alle nesten beschermen, bijv. via tijdelijk verplaatsen, om het nest heen werken of een nestbeschermer plaatsen.
- Alleen overdag maaien bij voldoende licht en van binnen naar buiten.

Advies

- Gevonden nesten niet in het veldmarkeren (stokken bij nesten en geursporen daar naartoe verhogen de kans op predatie).
- Het maaien uitstellen als er meerdere nesten aanwezig zijn, of een groter blok laten staan rondom deze nesten.
- Maai gefaseerd, vooral als er nog kuikens aanwezig zijn. Praktisch vertaald: maai een deel voor de koffie of lunch l, en het andere deel erna. Dat geeft de weidevogelkuikens meer gelegenheid beschutting te zoeken op een aangrenzend perceel.

BBM 106 Extensief beweid grasland

Extensief beweid grasland is bedoeld voor weidevogels die voorkomen op wat korter gras en een bepaalde beweidingsdruk kunnen hebben, bijvoorbeeld de kievit. De mestflatten van het vee trekken insecten aan die als voedsel dienen voor volwassen vogels en de wat oudere kuikens. Dit pakket werkt voor weidevogels het best met een veebezetting van 1,5 GVE per hectare (zie bijlage 3).

Instapeisen

- Alleen mogelijk op of nabij percelen waar de afgelopen twee jaar aantoonbaar weidevogels en hun kuikens zijn waargenomen.

Beheervoorschriften

- Beweiden vanaf minimaal 1 mei tot 15 juni met een veebezetting van minimaal 1 en maximaal 2 GVE per hectare (zie bijlage 3).
- Van 1 april tot 15 juni geen andere landbouwkundige werkzaamheden.

Advies

- De hoeveelheid in te scharen vee aanpassen op de situatie in het veld: het perceel niet helemaal kaal laten vreten, maar juist een micro reliëf (kleine hoogteverschillen) in het gras laten ontstaan.
- Bij het inscharen van vee letten op de nesten die voor 1 mei al zijn gelegd.

BBM 108 Hoog waterpeil voor weidevogels

Door het slootpeil tijdelijk op te zetten ontstaat een plek waar het bodemleven goed beschikbaar is voor weidevogels. Ook vertraagt de grasgroei en wordt de structuur van de grasmat wat opener. Een hoog waterpeil werkt extra goed naast kruidenrijk grasland, waar de weidevogels kunnen schuilen en jonge vogels kunnen foerageren.

Instapeisen

- Direct grenzend aan hoog waterpeil moet minimaal 2 hectare aanwezig zijn van één of meer van de volgende beheerpakketten:
    - BBM 105 Kruidenrijk graslandrand (extensief)
    - BBM 151 Kruidenrijk grasland (extensief)
    - BBM 101 Grasland met rustperiode tot 8 juni
    - BBM 102 Grasland met rustperiode tot 15 juni
    - BBM 113 Botanisch grasland
    - BBM 131 Botanische graslandrand

Het aangrenzende perceel met BBM-pakket hoeft niet van dezelfde eigenaar te zijn.

Beheervoorschriften

- Door een tijdelijke, plaatselijke voorziening een oppervlaktewaterpeil creëren van minimaal 20-30 cm onder het maaiveld. Hoger mag, ook boven het maaiveld.
- Dit oppervlaktepeil realiseren op minimaal 60% van de opgegeven beheeroppervlakte.
- Een vergunning aanvragen bij het waterschap om het peil hoger te zetten in sloten.

BBM 130 Nest- en foerageergelegenheid zwarte stern

Dit pakket richt zich op de bescherming en voortplanting van de zwarte Stern. Deze soort vereist bijzondere maatregelen omdat ze graag in de overgangszone van water naar oever in sloten broedt op vlotjes, in kleine kolonies die niet ver uit elkaar liggen.

Instapeisen

- Dit specifieke pakket is alleen mogelijk op locaties waar kolonies zwarte stern kunnen broeden. Neem contact op met het lokale agrarische collectief om te bespreken of de sloot een goede locatie is.
- Aan weerszijden van de locatie met vlotjes, is een (onbemeste) kruidenrijke rand aanwezig van tenminste 250 meter lengte, en 2 meter breed. Als sprake is van een scheisloot, dan is de lengte eenzijdig minimaal 500 meter.

Beheervoorschriften

- Per broedlocatie minimaal 5 en maximaal 10 daarvoor geschikte vlotjes in de sloot leggen, uiterlijk op 1 mei,.
- De vlotjes uitleggen tussen aanwezige, drijvende waterplanten op een onderlinge afstand van ten minste 4 tot 5 meter en minimaal 1 meter van de oever.
- Op de vlotjes een kluitje bagger en sloot(kant)planten neerleggen.
- De vlotjes, voor zover zij niet langer door de zwarte stern gebruikt worden, uiterlijk op 1 september uit het water halen, schoonmaken, drogend en opslaan.
- De kruidenrijke rand tussen 1 april en 1 juli niet maaien, rollen, slepen of bemesten, en geen chemische bestrijdingsmiddelen gebruiken. Na 1 juli is maaien toegestaan, mits de locatie niet (langer) wordt gebruikt door de zwarte sterns.
- De kruidenrijke rand niet beweiden tussen 1 april en 1 juli. Indien het aangrenzende perceel in die periode beweid wordt, de rand beschermen met een afrastering.

Advies

- Het uitleggen van vlotjes zodat ze geschikt zijn voor de Zwarte stern vraagt aandacht: het juiste moment van het plaatsen, de juiste plek in de sloot en de juiste ‘aankleding’ van het vlotje met sloot(kant) planten en bagger. Meer info: Agrarisch collectief Rijn Vecht en Venen.

4. Pakketten ecologisch water- en bodembeheer

Water- en bodembeheer heeft een positieve bijdrage op de biodiversiteit van zowel insecten, vogels, vissen en amfibieën als kleine zoogdieren. Meer bodemleven draagt bij aan de bodembalans (beluchting en vochtbalans).

In dit hoofdstuk vindt u de volgende pakketten (klik om direct naar pakket te gaan):

BBM 107 Bodemverbetering met ruige mest~~**BBM 107 Bodemverbetering met ruige mest**~~
BBM 110 Natuurvriendelijke oever~~**BBM 110 Natuurvriendelijke oever**~~
BBM 111 Rietzoom en klein rietperceel~~**BBM 111 Rietzoom en klein rietperceel**~~
BBM 112 Duurzaam slootbeheer: baggerspuiten~~**BBM 112 Duurzaam slootbeheer: baggerspuiten**~~
BBM 132 Duurzaam slootbeheer: ecologisch slootschonen~~**BBM 132 Duurzaam slootbeheer: ecologisch slootschonen**~~
BBM 171 Bodemverbetering organische stof~~**BBM 171 Bodemverbetering organische stof**~~
BBM 172 Kunstmestvrij~~**BBM 172 Kunstmestvrij**~~

BBM 107 Bodemverbetering met ruige mest

De aanvoer van ruige mest heeft een positieve invloed op de bodemkwaliteit. Het stimuleert de opbouw van bodemleven en verhoogt het organisch stofgehalte van de grond, wat weer zorgt voor een betere structuur en het vasthouden van water en voedingsstoffen.

Als je dit BBM-pakket afsluit, kies je er vrijwillig voor om minder dan de maximale toegestane hoeveelheid mest op te brengen. De wettelijke mestplaatsingsruimte over het geheel van het bedrijf blijft dus behouden. Belangrijk: de mestwetgeving is ten alle tijden leidend. Dus als er op het perceel ook andere regels gelden, bijvoorbeeld vanuit derogatie, GLMC of de eco-regeling, dan is dat altijd leidend.

Instapeisen

- Indien meerdere jaren achter elkaar BBM107 op het bedrijf aanwezig is, dan moet dit op hetzelfde perceel zijn.

Beheervoorschriften

- Verplicht bemesting met ruige stalmest.
- Minimaal 10 ton ruige mest in één keer opbrengen tussen 1 februari en 1 september.
- Waar het past in de lokale wetgeving is najaarsbemesting ook toegestaan.
- Chemische onkruidbestrijding alleen pleksgewijs (max. 10% van de oppervlakte) voor haarden van probleemonkruiden, zoals akkerdistel, Jacobskruiskruid, brandnetel, krulzuring en ridderzuring. Glyfosaat is niet toegestaan.

Advies

- Géén kunstmest toepassen.
- Dit pakket heeft alleen ecologische meerwaarde als het meerdere jaren op hetzelfde perceel ligt.

Meldingsplicht

- Na het opbrengen van de ruige mest dit binnen vijf werkdagen melden. U meldt de werkzaamheden bij de beloner, tenzij de beloner heeft aangegeven dat u de werkzaamheden bij een andere partij moet melden. Deze partij kan, indien nodig, komen controleren of u de werkzaamheden juist heeft uitgevoerd.

BBM 110 Natuurvriendelijke oever

Een natuurvriendelijke oever is een (mogelijk door de mens aangebrachte) aaneengesloten oever langs een waterloop, in de vorm van een plas-drasberm of een flauw talud (1:3). De begroeiing bestaat uit inheemse waterplanten en / of plantensoorten van natte ruigte en natte graslanden.
Een natuurvriendelijke oever heeft een belangrijke functie als leefgebied voor soorten als bittervoorn, grote modderkruiper en rugstreeppad en ook bij weidevogelbeheer zijn natuurvriendelijke oevers van belang. Tot slot kan de natuurvriendelijke oever beschermen tegen afkalving.

Instapeisen

- De natuurvriendelijke oever bestaat uit een plas-drasberm of een flauw talud (minimaal 1:3).

Beheervoorschriften

- Schonen en/of maaien eenmaal per 2 jaar en maximaal eenmaal per jaar.
- Maaien van de natuurvriendelijke oever mag alleen gebeuren in de periode 1 augustus tot en met 30 november.
- Vrijkomend maaisel verwijderen.
- Beweiden alleen met schapen.
- De natuurvriendelijke oever vrijwaren van bemestings- en bestrijdingsmiddelen.

Advies

- Geen jaarronde beweiding met schapen.
- Bij nieuw aangelegde oevers met weinig vegetatie het vee met een draad uit de kant houden en niet of zeer beperkt (1 x per jaar) maaien zodat de vegetatie zich kan herstellen.

BBM 111 Rietzoom en klein rietperceel

Rietzomen bestaan uit smalle rietstroken die grenzen aan agrarisch gebruikte percelen. Vanwege een extensief gebruik zijn ze een belangrijk broedgebied voor rietvogels, en eveneens van belang voor amfibieën, ringslang, libellen en moerasvegetaties.

Instapeisen

- Een rietzoom is minimaal 2 meter breed.
- Een rietzoom bestaat voor maximaal 20% uit houtige gewassen.
- Een rietzoom grenst aan een agrarisch perceel.

Beheervoorschriften

- Schonen en/of maaien minimaal eenmaal per 4 jaar en maximaal eenmaal per 2 jaar.
- Maaien en schonen alleen tussen 1 oktober en 1 maart.
- Het vrijkomende maaisel verwijderen.
- Vraatschade of vertrapping voorkomen bij beweiding op het aangrenzende perceel.
- Het riet vrijwaren van bemestings- en bestrijdingsmiddelen.

Advies

- Bij beweiding op het aangrenzende perceel het riet afrasteren tot circa half juli.
- Gefaseerd maaien: niet elke keer 100% van de oppervlakte, maar bijvoorbeeld elke 2 jaar 50% of jaarlijks 25%.
- Wanneer de ringslang in de omgeving voorkomt, is het wenselijk (een gedeelte van) het gemaaide riet te verwerken als broeihoop. Dit geeft met een relatief kleine moeite een groot resultaat voor deze soort.

BBM 112 Duurzaam slootbeheer: baggerspuiten

Duurzaam slootbeheer voorkomt dat er voedingsstoffen in de sloot terecht komen. Dat komt de waterkwaliteit en het leven in de sloot ten goede. Met baggerspuiten wordt een sloot op een eenvoudige manier op diepte gehouden en worden voedingsstoffen aan de sloot onttrokken.

Instapeisen

- De sloot is minimaal 2 meter breed.
- De sloot loopt tijdens het baggeren niet droog.

Beheervoorschriften

- Baggeren is alleen toegestaan in de periode 1 augustus tot en met 30 november.
- Baggeren minstens 60 cm vanaf de waterlijn.
- De zuigkop van de baggerpomp ieder jaar dat er gebaggerd wordt door dezelfde vore trekken.
- Aan de baggerspuit geen vleugels monteren, om te voorkomen dat slootkanten kapot worden geslagen.
- De bagger op het aangrenzende land spuiten, minimaal 2 meter van de sloot, zodat er geen bagger in de slootkant terechtkomt.
- Baggeren in mozaïekvorm, dus niet alles tegelijk tijdens het groeiseizoen (max. 75% van de lengte van de sloot).
- Maximaal éénmaal per jaar baggeren (of uitsluitend als het nodig is voor de doorstroming)

Advies

- Niet alle sloten tegelijk baggeren, zodat een deel van de sloot geschikt blijft voor vissen en ander waterleven.
- Baggeren in september en oktober, dan hebben planten en dieren er het minst last van.
- Oevers niet te strak maaien, om de kans op vestiging (holletjes) van de Amerikaanse rivierkreeft te verlagen.
- Meer informatie: Gebiedskenmerken en het beheer van doelsoorten in het agrarisch leefgebied 'natte' dooradering (Kennisnetwerk OBN).

Meldingsplicht

- Na uitvoering van de baggerwerkzaamheden dit binnen vijf werkdagen melden. U meldt de werkzaamheden bij de beloner, tenzij de beloner heeft aangegeven dat u de werkzaamheden bij een andere partij moet melden. Deze partij kan, indien nodig, komen controleren of u de werkzaamheden juist heeft uitgevoerd.

BBM 132 Duurzaam slootbeheer: ecologisch slootschonen

Duurzaam slootbeheer voorkomt dat er voedingsstoffen in de sloot terecht komen. Dat komt de waterkwaliteit en het leven in de sloot ten goede. Met ecologisch slootschonen worden de planten in de sloot(kant) zoveel mogelijk afgemaaid en uit het talud op het land gelegd. Hierdoor verschralen de oevers en stromen voedingsstoffen niet terug de sloot in. Het slootschonen betreft het natte deel van het sloottalud.

Beheervoorschriften

- Slootschonen alleen tussen 15 juli en 1 december.
- Bij het slootschonen maaikorf of eco-reiniger gebruiken. Andere machines mogen ook, mits die het bodemprofiel inclusief de wortels van de waterplanten in de sloot niet beschadigen. Deel van de sliblaag laten liggen, ter bescherming van de slootbodem.
- Het maaisel en slootvuil minimaal 2 meter vanuit de slootkant op het perceel deponeren (dus niet in het talud) of binnen 2 weken afvoeren.
- Geen meststoffen in het element laten komen.
  Ecologisch slootschonen in mozaïekvorm, dus niet alles tegelijk tijdens het groeiseizoen (max. 75% van de lengte van de sloot).

Advies

- Niet alle sloten tegelijk schonen, zodat een deel geschikt blijft voor vissen en ander waterleven.
- Slootschonen is september en oktober, dan hebben planten en dieren er het minst last van.
- Minimaal 25%, maar beter nog 50% van de lengte niet meenemen tijdens het slootschonen. Bij slootschonen ben je bij wet verplicht minimaal 10% van de vegetatie te laten staan en de wortels van planten te laten zitten.
- Niet te veel planten in de oever verwijderen: minder vegetatie in en langs de oever van de sloot vergroot de kans op blauwalg, met risico's voor veegezondheid.
- Oevers niet te strak maaien, om de kans op vestiging (holletjes) van de Amerikaanse rivierkreeft te verlagen.
- Talud bij ecologisch schoonsloten in stand houden.
- Meer informatie: Gebiedskenmerken en het beheer van doelsoorten in het agrarisch leefgebied 'natte dooradering' (Kennisnetwerk OBN).

Meldingsplicht

- Na uitvoering van het slootschonen dit binnen vijf werkdagen melden. U meldt de werkzaamheden bij de beloner, tenzij de beloner heeft aangegeven dat u de werkzaamheden bij een andere partij moet melden. Deze partij kan, indien nodig, komen controleren of u de werkzaamheden juist heeft uitgevoerd.

BBM 171 Bodemverbetering organische stof

Het opbrengen van organische stof heeft een positieve invloed op de bodemkwaliteit. Het stimuleert de opbouw van bodemleven en zorgt dat het organisch stofgehalte van de grond in balans blijft of zelfs toeneemt, wat weer zorgt voor een betere structuur, en het vasthouden van water en voedingsstoffen.

Als je dit BBM-pakket afsluit, kies je er vrijwillig voor om minder dan de maximale toegestane hoeveelheid mest op te brengen. De wettelijke mestplaatsingsruimte over het geheel van het bedrijf blijft dus behouden. Belangrijk: de mestwetgeving is ten alle tijden leidend. Dus als er op het perceel ook andere regels gelden, bijvoorbeeld vanuit derogatie, GLMC of de eco-regeling, dan is dat altijd leidend.

Beheervoorschriften

- Minimaal 10 ton/hectare organische stof (maaisel, riet, stro, Bokashi of compost) opbrengen.
- Chemische onkruidbestrijding alleen pleksgewijs (max. 10% van de oppervlakte) voor haarden van probleemonkruiden, zoals akkerdistel, Jacobskruiskruid, brandnetel, krulzuring en ridderzuring. Glyfosaat is niet toegestaan.
- Maaisel, stro alleen in het najaar in één keer opbrengen na oogst van de teelt. Bokashi of compost eventueel ook in het voorjaar opbrengen. Opbrengen conform wet- en regelgeving. Meer informatie over bokashi: Bokashi als mest gebruiken | RVO.nl Meer informatie over de regels voor mest uitrijden: Mest gebruiken en uitrijden | RVO.nl.

Advies

- De organische stof licht onderwerken (niet diep ploegen)in geval van bouwland.
- Niet overmatig meststoffen toedienen: dit leidt tot minder diverse gras- en kruidensoorten in geval van grasland.

Meldingsplicht:

- Na het opbrengen van de gewasresten dit binnen vijf werkdagen melden. U meldt de werkzaamheden bij de beloner, tenzij de beloner heeft aangegeven dat u de werkzaamheden bij een andere partij moet melden. Deze partij kan, indien nodig, komen controleren of u de werkzaamheden juist heeft uitgevoerd.

BBM 172 Kunstmestvrij

Het niet gebruiken van kunstmest heeft een positieve invloed op de bodemkwaliteit en is goed voor insecten en andere soorten.

Instapeisen

- Uitsluitend hele percelen (niet alleen randen).
- Dit pakket niet rouleren, maar voor zes jaar op hetzelfde perceel afsluiten.

Beheervoorschriften

- Geen kunstmest en/of digestaat gebruiken.
- Chemische onkruidbestrijding alleen pleksgewijs (max 10% van de oppervlakte) voor haarden van probleemonkruiden, zoals akkerdistel, Jacobskruiskruid, brandnetel, krulzuring en ridderzuring. Glyfosaat is niet toegestaan.

5. Pakketten Akkerbeheer

Akkerbeheer kan een goede bijdrage leveren aan de biodiversiteit op melkveebedrijven. Zo kunnen de percelen of randen broed-, schuil- en foerageergebied bieden voor diverse akkervogels. Ook diverse zoogdieren, insecten, reptielen en amfibieën maken dankbaar gebruik van aangepast akkerbeheer.
Door een Commissie van Deskundigen is op verzoek van de stichting Biodiversiteitsmonitor naar de BBM-pakketten in 2021 gekeken. Voor een aantal BBM-pakketten zijn actualisaties uitgevoerd voor 2022. Specifiek voor de akkerbouwpakketten heeft de Commissie aangegeven dat door deskundigen op dit gebied een extra advies in 2022 nodig is en er nog zorgvuldig naar gekeken moet worden. Van belang is deskundigen op het gebied van natuur- en landschapsbeheer in de akkerbouw hiervoor te vragen en daarvoor een extra bijeenkomst te organiseren.

In dit hoofdstuk vindt u de volgende pakketten (klik om direct naar pakket te gaan):
BBM 114 Stoppelland (na graan)~~**BBM 114 Stoppelland (na graan)**~~
BBM 115 Wintervoedselakker~~**BBM 115 Wintervoedselakker**~~
BBM 116 Vogelakker~~**BBM 116 Vogelakker**~~
BBM 117 Biodivers inheems bouwland~~**BBM 117 Biodivers inheems bouwland**~~
BBM 118 Kruidenrijke akker~~**BBM 118 Kruidenrijke akker**~~
BBM 119 Kruidenrijke akkerrand~~**BBM 119 Kruidenrijke akkerrand**~~

BBM 114 Stoppelland (na graan)

Stoppel, met name hoge stoppel, is waardevol voor akkervogels, zeker in combinatie met andere vormen van akkervogelbeheer. Akkervogels vinden hierin insecten en zaden. Als stoppel of gewasresten door de winter ongestoord kan blijven liggen is dat heel aantrekkelijk voor soorten als patrijs en veldleeuwerik.

Beheervoorschriften

- Minimaal 90% van de oppervlakte bestaat minimaal van 1 november tot 1 maart uit graanstoppels (niet zijnde mais) of oogstresten zoals suikerbieten, winterwortel, witlof of pastinaak.
- Gedurende de aanwezigheid van gewasresten of graanstoppels (1 november tot 1 maart) een rustperiode aanhouden: in deze rustperiode geen landbouwkundige bewerkingen, en ook geen chemische onkruidbestrijding.

BBM 115 Wintervoedselakker

Wintervoedselakkers zijn belangrijk voor in Nederland overwinterende vogels. Niet geoogste zaden dienen voor hen als voedsel. Daarom is het belangrijk dat zaaddragend gewas aanwezig is in de periode dat overwinterende vogels voedsel op de beheerde percelen zoeken.

Dit pakket kan ook op een deel van het perceel liggen. Op deze oppervlakte oogst u dan niet. De niet-geoogste oppervlakte kunt u opgeven als BBM 115.

Beheervoorschriften

- Minimaal 90% van de oppervlakte bestaat uit zomergraan, wintergraan, bladrammenas, ingezaaide kruiden of een combinatie van deze soorten.
- Rustperiode in acht nemen van 1 oktober tot 15 maart.
- In deze periode geen landbouwkundige werkzaamheden inclusief chemische onkruidbestrijding en bemesting van het perceel.

Advies

- Zorg voor tijdig inzaaien (uiterlijk 31 augustus) zodat er een zaaddragend gewas staat in de winterperiode.

BBM 116 Vogelakker

In open akkergebieden dienen vogelakkers zowel in de zomer als de winter als foerageergebied voor akkervogels. Daarnaast functioneren ze als broedhabitat, bijvoorbeeld voor patrijs, veldleeuwerik en gele kwikstaart.

Beheervoorschriften

- Minimaal 90% van de oppervlakte bestaat tussen 1 juni en 31 december uit een van de volgende gewassen: granen (geen mais of graanstoppel), ingezaaide voor vogels interessante kruiden, eiwitgewassen (luzerne, rode klaver), groene braak, bladrammenas, soortenrijk grasland of een combinatie van deze soorten.
- Niet beweiden van 1 juni t/m 15 november.
- Jaarlijks maximaal 50% van het niet-beteelde deel (braak) maaien, en wel na 1 augustus. Maaien zorgt voor een afwisselende structuur van vegetatie.
- De akker zodanig beheren dat stroken van minimaal 20 meter breedte ontstaan met graan, bloemen en/of kruiden.
- Geen chemische onkruidbestrijding in het broedseizoen (1 mei tot 1 augustus)

Advies

- Na 25 mei voor het eerst maaien, om de veldleeuwerik de kans te geven het eerste legsel groot te laten worden. Vervolgens tussen twee maaibeurten 50 dagen tijd laten, om de veldleeuwerik de kans te geven voor een succesvol 2^{e} (of 3^{e}) legsel.
- Dit pakket voor meerdere jaren afsluiten, dat heeft voor biodiversiteit veel meerwaarde.

BBM 117 Biodivers inheems bouwland

Dit pakket is in Limburg bekend als 'bouwland voor hamster'-pakket. Mits goed en meerjarig uitgevoerd heeft het ook voor vogels een positief effect doordat het dekking en (winter)voedsel biedt, daarom is het pakket landelijk inzetbaar.

Beheervoorschriften

- Minimaal 90% van de oppervlakte van 1 juni tot 31 december betelen met een van de volgende gewassen of teelten: granen (geen mais of graanstoppel), luzerne, bladrammenas, ingezaaide kruiden of een combinatie van deze soorten.
- Niet beweiden van 1 juni t/m 31 december.
- Niet dieper dan 25 cm grond bewerken.
- Mechanische bestrijding van plaagonkruiden gedurende het hele jaar alleen pleksgewijs.
- Geen chemische onkruidbestrijding tussen 1 mei en 1 augustus.

Advies

- Na 25 mei voor het eerst maaien, om de veldleeuwerik de kans te geven het eerste (en tevens sterkste) legsel groot te laten worden. Vervolgens tussen twee maaibeurten 50 dagen tijd laten, om de veldleeuwerik de kans te geven voor een succesvol 2^{e} (of 3^{e}) legsel.
- Dit pakket voor meerdere jaren afsluiten, dat heeft voor biodiversiteit veel meerwaarde.

BBM 118 Kruidenrijke akker

De kruidenrijke akker is van belang voor diverse soorten fauna. De nectar, het stuifmeel, de zaden en de aangetrokken insecten vormen een interessante voedselbron voor veel dieren. Een niet te dicht graangewas biedt ruimte voor de gewenste kruiden (zoals korenbloemen, klaprozen en kamilles) en broedende vogels. Insecten (zoals wilde bijensoorten) hebben baat bij een zo gevarieerd mogelijke soortensamenstelling van de akkerkruiden. Een minder dicht graangewas realiseert u vooral door de hoeveelheid bemesting terug te brengen.

Beheervoorschriften

- Minimaal 90% van de oppervlakte van 15 mei tot 15 juli betalen met graan (geen mais), ingezaaide kruiden of een combinatie van deze soorten.
- Geen zaaizaad gebruiken dat behandeld is met insecticiden, dit geldt voor zowel het graan als de kruiden.
- Geen bemesting met kunstmest.
- Geen chemische onkruidbestrijding tussen 1 mei en 1 augustus.

Advies

- Bij de inzaai kruiden gebruiken die passend zijn bij uw streek.
- In de randen bemesting geheel na laten, om kruidenontwikkeling daar meer kans te geven.

BBM 119 Kruidenrijke akkerrand

Beheerde akkerranden hebben verschillende functies. Ze dienen als broed-, schuil- en foerageergebied voor akkervogels, zoals veldleeuwerik en patrijs, maar ook voor zoogdieren, insecten, reptielen en amfibieën. Langs waterlopen dienen akkerranden als middel om drift bij chemische bestrijding in de akker naar de waterloop toe te verminderen. De natuurlijke vijanden die inheemse kruiden aantrekken, dragen bovendien bij aan een verminderde noodzaak voor chemische bestrijding.

Behalve op de randen, is dit pakket ook mogelijk op overhoekjes van een perceel.

Instapeisen

- Een kruidenrijke akkerrand is minimaal 6 meter breed. Voor onderbouwing zie rapport Breeding Bird Response to Field Border Presence and Width.
- De rand ligt langs een akker.
- De minimale oppervlakte is 0,2 hectare.

Beheervoorschriften

- Minimaal 90% van de oppervlakte van 1 juni tot 15 augustus betelen met een van de volgende gewassen: gras, graan (geen mais of graanstoppel), ingezaaide kruiden, eiwitgewassen (luzerne, rode klaver), groene braak of een combinatie van deze.
- Niet beweiden in de periode dat de bovengenoemde gewassen er staan.
- Niet bemesten.
- Bij vernieuwing van een meerjarige rand in het najaar tussen 15 augustus en 15 oktober inzaaien.
- Chemische onkruidbestrijding buiten deze periode allen pleksgewijs bij haarden van probleemonkruiden, zoals akkerdistel, ridderzuring, Jacobskruiskruid, tot een maximum van 10% van het oppervlak van de akkerrand. Glyfosaat is niet toegestaan
- De akkerrand jaarrond laten staan (tot 15 maart van het daaropvolgende jaar).

Advies

- Het collectief kan u adviseren over zaadmengels en zaaidichtheden. Het moment van inzaaien is cruciaal voor succes en vraagt kennis die u bij uw collectief kunt opvragen.
- Meerjarige akkerranden (2-3 jaar) zijn zinvol voor overwinterende insecten, en voorkomt dat u elke jaar de hele oppervlakte moet inzaaien.
- Voor de variatie en structuur de meerjarige rand gefaseerd maaien en het maaisel afvoeren.

6. Pakketten landschapsbeheer

Landschapselementen zijn elementen die naast een cultuurhistorische en landschappelijke functie ook grote betekenis hebben voor biodiversiteit in het landelijk gebied. Veel boerenlandvogels, maar ook insecten, amfibieën en (kleine) zoogdieren hebben deze elementen nodig als voortplantingsbiotoop, schuilplek of voedselbron. Landschapselementen zijn bovendien de verbindende factor tussen grotere natuurgebieden waarlangs fauna zich kan verplaatsen.

Voor alle elementen geldt dat ze actief onderhouden moeten zijn en in principe niet op het erf liggen. Wanneer er sprake is van achterstallig onderhoud, kan het element niet meetellen voor de Biodiversiteitsmonitor totdat het achterstallig onderhoud is weggewerkt. Daarbij valt te denken aan poelen die dicht zijn gegroeid of volledig omgeven zijn met schaduwgevende begroeiing, knotbomen die dusdanig lang niet geknot zijn dat de takken (bijna) doorscheuren, etc.

Bij het uitvoeren van onderhoudswerk moet u rekening houden met aanwezige nesten en holtes. Van een aantal vogels is het nest het gehele jaar door beschermd, ook als de vogels zelf niet aanwezig zijn. Bomen met holtes kunnen door beschermde vleermuizen of vogels gebruikt worden.

In dit hoofdstuk vindt u de volgende pakketten (klik om direct naar pakket te gaan):

BBM 109 Poel en klein historisch water~~**BBM 109 Poel en klein historisch water**~~
BBM 120 Hakhoutbeheer~~**BBM 120 Hakhoutbeheer**~~
BBM 121 Beheer van knot- of laanbomen~~**BBM 121 Beheer van knot- of laanbomen**~~
BBM 122 Knip- en scheerheg~~**BBM 122 Knip- en scheerheg**~~
BBM 123 Struweelhaag~~**BBM 123 Struweelhaag**~~
BBM 124 Struweelrand~~**BBM 124 Struweelrand**~~
BBM 126 Half- of hoogstamboomgaard~~**BBM 126 Half- of hoogstamboomgaard**~~
BBM 127 Hakhoutbosje~~**BBM 127 Hakhoutbosje**~~
BBM 128 Griendje~~**BBM 128 Griendje**~~
BBM 129 Bosje~~**BBM 129 Bosje**~~
BBM 146 Solitaire bomen~~**BBM 146 Solitaire bomen**~~

BBM 109 Poel en klein historisch water

Poelen en het aangrenzende landbiotoop zijn van groot belang als leefgebied voor diverse amfibieënsoorten. Openheid rondom (een deel van) de poel is van belang voor een goede voorplantingsbiotoop voor amfibieën. Door vegetatie periodiek en gefaseerd te maaien, vinden insecten in de niet-gemaaide delen een overwinteringsplek. Afwezigheid van vissen is cruciaal: vissen eten de amfibieën-eitjes op, waardoor succesvolle voortplanting nagenoeg onmogelijk is.

Instapeisen

- Bij het gebruik als veedrinkpoel is minimaal de helft van de oeverlengte uitgerasterd.
- De poel wordt actief beheerd, er is geen achterstallig onderhoud.
- De poel is voor minimaal 75% onbeschaduwd.

Beheervoorschriften

- Zorgen dat van 15 maart tot 15 juni minimaal de helft van de natte oppervlakte van de poel uit open water bestaat. Incidentele droogval is wel toegestaan.
- Voor behoud van voldoende open water de poel periodiek opschonen.
- Vertrapping van de oevers voorkomen. Bij het gebruik als veedrinkpoel minimaal de helft van de oeverlengte uitrasteren.
- Geen vissen, eenden, ganzen of andere dieren uitzetten of kweken.
- Geen gewasbeschermingsmiddelen of meststoffen gebruiken in en rond de poel.
- Slootmaaisel of bagger mag niet verwerkt worden in de poel. Het maaisel uit de poel, maaisel van de oever en snoeiafval moet zo snel mogelijk na het schonen, altijd binnen een week, worden afgevoerd.

BBM 120 Hakhoutbeheer

Houtwallen en houtsingels zijn als lijnvormig landschapselement een verbindingsweg door het agrarische landschap voor kleine zoogdieren. Ook amfibieën en insecten zoals vlinders maken hier gebruik van. Ze bieden nest-, schuil- en voedselgelegenheid voor vogels zoals geelgors, grauwe klauwier, houtduif en torenvalk en zorgen simpelweg ook voor een aantrekkelijk cultuurlandschap.

Hakhoutbeheer is belangrijk voor deze elementen, daarbij zet u het element periodiek geheel af. U kunt enkele bomen sparen, bijvoorbeeld markante bomen, of bomen met nesten of holtes. De stobben lopen vervolgens vanzelf weer uit. Zonder actief hakhoutbeheer verandert het landschapselement in een bomenrij zonder onderbegroeiing. Dergelijke elementen hebben een veel lagere bijdrage aan de biodiversiteit doordat zij minder schuil- en voedselgelegenheid bieden.

Instapeisen

- Er is geen schade aan de houtwal of houtsingel door vee of bewerking op aangrenzende gronden (dus verplicht uitrasteren als het naastgelegen perceel wordt beweid).
- Eventuele rasters zijn niet aan de houtwal of houtsingel bevestigd.
- De houtwal of houtsingel wordt actief beheerd, er is geen achterstallig onderhoud.
- De houtwal of houtsingel bestaat uit inheemse soorten.

Beheervoorschriften

- Periodiek groot onderhoud plegen (geheel afzetten/zagen, met behoud van enkele overstaanders).
- Snoeien- en zagen alleen tussen 1 oktober en 14 maart.
- Snoeiafval verwijderen of in rillen leggen. Bij versnipperen de snippers afvoeren.
- Geen chemische onkruidbestrijding.
- Ongewenste houtsoorten als Amerikaanse vogelkers, Amerikaanse eik, robinia en ratelpopulier bestrijden via uitgraven of mechanische of stobbenbehandeling. Glyfosaat is niet toegestaan.
- Niet branden in of nabij (< 50 meter) de houtwal of houtsingel.
- Niet bemesten.
- Geen slootmaaisel, bagger, maaisel of tuinafval verwerken in de houtwal of houtsingel.
- Als de houtwal is voorzien van een wallichaam, dan deze in stand houden.

Advies

- Het werk spreiden in tijd en ruimte. Dus niet alle houtopstanden in één jaar afzetten, maar om de paar jaar een andere. Bij een grote houtsingel kan dit ook binnen éénzelfde houtsingel, bijvoorbeeld door eerst de oostelijke helft af te zetten, en een paar jaar later het westelijke deel. Zo ontstaat meer variatie in leeftijd en structuur, waardoor de houtsingel een grotere ecologische waarde krijgt. Toets bij uw gemeente of een melding of vergunning verplicht is bij periodiek onderhoud. Dit beleid verschilt per gemeente.
- Wanneer de houtwal of houtsingel met één zijde aan landbouwgrond grenst waarop een ander BBM- of ANLb-pakket ligt, heeft het extra meerwaarde.

BBM 121 Beheer van knot- of laanbomen

Knotbomenrijen zijn kenmerkend voor het Nederlandse landschap. Knotten houdt in feite niets anders in dan de betreffende boom eens in de paar jaar van zijn kruin ontdoen waarna deze weer uitloopt. De meest bekende soorten zijn wilg, eik, els, es of populier.

Vooral oude knotbomen zijn waardevol voor de biodiversiteit vanwege hun functie als broedplek voor vogels als rans- en steenuil die gebruik maakt van aanwezige holtes. De vroeg in het voorjaar bloeiende knotwilgen zijn belangrijk voor wilde bijen en andere insecten die van stuifmeel en nectar leven. De wat ruigere strook tussen de knotbomen biedt een goede leefomgeving voor dieren zoals muizen. die op hun beurt weer als voedsel dienen voor de steen- of ransuil.

Oude lanen vormen, naast een karakteristiek landschapselement, een biotoop voor vleermuizen en holenbroeders.

Let op:

- Elzensingels en/of boomwallen vallen niet onder dit BBM-pakket, maar onder BBM 120 Hakhoutbeheer.
- Solitaire bomen (niet zijnde een knotboom) vallen niet onder dit BBM-pakket, maar onder BBM 146 Solitaire boom.

Instapeisen

- Er is geen schade aan de bomen door vee of bewerking op aangrenzende gronden (zo nodig afgerasterd).
- Eventuele rasters zijn niet aan de bomen bevestigd.
- De boom wordt actief beheerd, er is geen achterstallig onderhoud.
- Het zijn inheemse boomsoorten.
- Een knotboom is een boom waarvan de kruin periodiek wordt verwijderd of geknot.
- Er is sprake van laanbomen, wanneer twee bomenrijen, van tenminste vijf bomen per rij, aan weerszijden van een weg of pad staan.

Beheervoorschriften

- Snoeien en knotten alleen tussen 1 oktober en 14 maart
- De bomen gefaseerd knotten, met verschillende opties:
    - Het ene jaar de bomen aan de ene kant van het erf knotten, het andere jaar de bomen aan de andere kant van het erf;
    - De bomen in een rij om en om knotten (ene jaar wel, andere jaar niet);
    - Een boom gedeeltelijk knotten, dus een deel van de takken op een boom laten staan
- Snoeiafval verwijderen of in rillen leggen. Bij versnipperen de snippers afvoeren.
- Chemische onkruidbestrijding alleen
  Pleksgewijs bij haarden van probleemonkruiden, zoals akkerdistel, ridderzuring, krulzuring, Jacobskruiskruid. Glyfosaat is niet toegestaan.
- Ongewenste houtsoorten als Amerikaanse vogelkers, Amerikaanse eik, robinia en ratelpopulier bestrijden via uitgraven of mechanische of stobbenbehandeling. Glyfosaat is niet toegestaan.
- Niet branden in of nabij (< 50 meter) van rond de bomen.

- Niet bemesten.
- Geen slootmaaisel, bagger, maaisel of tuinafval verwerken rond de bomen.

Advies

- Niet alle knotbomen in één keer knotten, maar jaarlijks of om de paar jaar een deel, dit spreidt het werk in tijd en ruimte. Dit voorkomt ook dat in het voorjaar geen bloeiende knotwilgen aanwezig zijn voor bijen.

BBM 122 Knip- en scheerheg

Een knip-of scheerheg is een cultuurhistorische heg, vaak om een boomgaard. Heggen zijn al eeuwen te vinden in het Nederlandse cultuurlandschap. Door het regelmatig knippen heeft de heg een strak en recht uiterlijk, zonder open gaten. Knip-en scheerheggen dragen, mits van voldoende afmeting, bij aan de biodiversiteit vanwege hun functie als broed- en leefgebied voor veel soorten. Knip- en scheerheggen die deels uit mogen lopen, bieden daarnaast bloesem in het voorjaar.

Instapeisen

- Er is geen schade aan de heg door vee of bewerking op aangrenzende gronden (zo nodig afgerasterd).
- Eventuele rasters zijn niet aan de heg bevestigd.
- De heg wordt actief beheerd, er is geen achterstallig onderhoud.
- De heg bestaat uit inheemse soorten.
- De heg ligt naast landbouwgrond of rondom een boomgaard.

Beheervoorschriften

- De heg minimaal eenmaal per 3 jaar snoeien, knippen of scheren, en maximaal eenmaal per jaar. Na het snoeien, knippen of scheren is de heg minimaal 0,8 meter hoog.
- Alleen bewerken tussen 16 juli en 14 maart.
- Snoeien eventueel combineren met het vlechten van de heg.
- Snoeiafval verwijderen. Bij versnipperen de snippers afvoeren.
- Chemische onkruidbestrijding alleen pleksgewijs bij haarden van probleemonkruiden, zoals akkerdistel, ridderzuring, krulzuring, jacobskruiskruid. Glyfosaat is niet toegestaan.
- Ongewenste houtsoorten als Amerikaanse vogelkers, Amerikaanse eik, robinia en ratelpopulier bestrijden via uitgraven, mechanisch of stobbenbehandeling worden bestreden. Glyfosaat is niet toegestaan.
- Niet branden in of nabij (< 50 meter) van de heg .
- Niet bemesten.
- Geen slootmaaisel, bagger, maaisel of tuinafval verwerken in de heg.
- Geen klepelmaaier gebruiken.

Advies

- De heg minimaal 1 meter breed laten worden. Zo heeft de heg een grotere toegevoegde waarde voor de biodiversiteit.

BBM 123 Struweelhaag

Struweelhagen onderscheiden zich van de knip- en scheerheg door de extensievere vorm van beheer. Het zijn vrij uitlopende hagen van veelal doornige struikvormers zoals meidoorn en sleedoorn die eens in de 5-7 jaar worden afgezet. Verder komen in struwelen klimplanten voor als hop, kamperfoelie en bosrank.

Struweelhagen vormen een belangrijk leefgebied voor aan struwelen en zomen gebonden flora en fauna van het cultuurlandschap zoals braamsluiper, grasmus en grauwe klauwier.

Instapeisen

- Er is geen schade aan de struweelhaag door vee of bewerking op aangrenzende gronden (zo nodig afgerasterd).
- Eventuele rasters zijn niet aan de haag bevestigd.
- De struweelhaag wordt actief beheerd, er is geen achterstallig onderhoud.
- De struweelhaag bestaat uit inheemse soorten.

Beheervoorschriften

- Periodiek groot onderhoud plegen (geheel afzetten/zagen).
- Snoeien en zagen alleen tussen 16 juli en 14 maart.
- Geen klepelmaaier gebruiken.
- Het snoeien eventueel combineren met het vlechten van de haag.
- Snoeiafval verwijderen. Bij versnipperen de snippers afvoeren.
- Chemische onkruidbestrijding alleen pleksgewijs bij haarden van probleemonkruiden, zoals akkerdistel, ridderzuring, krulzuring, jacobskruiskruid. Glyfosaat is niet toegestaan.
- Ongewenste houtsoorten als Amerikaanse vogelkers, Amerikaanse eik, robinia en ratelpopulier bestrijden via uitgraven, mechanisch of stobbenbehandeling worden bestreden. Glyfosaat is niet toegestaan.
- Niet Branden in of nabij (< 50 meter) van de haag.
- Niet bemesten.
- Geen slootmaaisel, bagger, maaisel of tuinafval verwerken in de haag.

Advies

- Om de paar jaar een deel van de struweelhaag afzetten, om het werk in tijd en ruimte te spreiden. Er ontstaat zo meer variatie in leeftijd en structuur, waardoor het element een grotere ecologische waarde voor planten en dieren krijgt.
- De haag met één zijde laten grenzen aan landbouwgrond, waarop een ander BBM- of ANLb-pakket ligt, dan heeft het extra meerwaarde.

BBM 124 Struweelrand

Een struweelrand is een lijnvormige begroeiing van ruigte en struiken met een bedekking van bomen en struiken van 0 tot maximaal 50%. De struweelrand kan zich ontwikkelen vanuit een extensief beheerde situatie, bijvoorbeeld onder een rasterdraad, op een steilrand of in een droge greppel, maar ook aangeplant worden. Afhankelijk van het beheer ontstaan dan randen die vooral bestaan uit ruigtekruiden, struiken of een combinatie van beide. Een struweelrand kan vrij liggend zijn (bijvoorbeeld door een graslandperceel), maar ook tegen een ander element aanliggen, bijvoorbeeld als overgang van een houtopstand naar het aangrenzende intensiever gebruikte landbouwperceel.

Door het extensieve beheer van deze randen is er veel rust en dekking. Bloeiende ruigtekruiden trekken veel insecten en daarmee vogels. Solitaire struiken zijn voor vogels ideale uitkijk- en zangposten en bieden nestgelegenheid.

Instapeisen

- Bomen en struiken vormen maximaal 50% van de struweelrand
- Er is geen schade aan de struweelrand door vee of bewerking op aangrenzende gronden (eventueel afgerasterd).
- Eventuele rasters zijn niet aan de struweelrand bevestigd.
- De struweelrand bestaat uit inheemse soorten.

Beheervoorschriften

- De kruidachtige begroeiing in struweelrand maximaal eenmaal per 3-5 jaar maaien (bij voorkeur gefaseerd), afhankelijk van het aantal storingssoorten het maaisel afvoert.
- Snoeien en maaien alleen tussen 16 juli en 14 maart.
- Snoeiafval verwijderen of in rillen of op hopen leggen, voor zover de rillen de begroeiing niet schaden.
- Chemische onkruidbestrijding alleen
  pleksgewijs bij haarden van probleemonkruiden, zoals akkerdistel, ridderzuring, krulzuring, jacobskruiskruid. Glyfosaat is niet toegestaan.
- Ongewenste houtsoorten als Amerikaanse vogelkers, Amerikaanse eik, robinia en ratelpopulier bestrijden via uitgraven of mechanische of stobbenbehandeling. Glyfosaat is niet toegestaan.
- Niet beweiden in de struweelrand.
- Niet branden in of nabij (< 50 meter) van de struweelrand.
- Niet bemesten.
- geen slootmaaisel, bagger, maaisel of tuinafval verwerken in de struweelrand.

Advies

- Overlast van probleemonkruiden voorkomen door ze voor de bloei te maaien met een bosmaaier zodat verspreiding wordt voorkomen. Het agrarische collectief heeft hier mogelijk informatie over beschikbaar.

BBM 126 Half- of hoogstamboomgaard

Boomgaarden zijn niet alleen landschappelijk waardevol, maar hebben vaak ook ecologische waarde voor in holten broedende vogels zoals de steenuil. Onder de schors van oude bomen leven insecten die jaarrond voedsel bieden aan vogels zoals boomkruiper en grote bonte specht. In het voorjaar trekt de bloesem insecten aan zoals hommels, bijen en zweefvliegen.

Een belangrijk onderdeel van de boomgaard is de onderbegroeiing. Een kruidenrijke vegetatie zorgt voor insecten waar diverse vogels op afkomen. Bij beweiding ontstaat een wat pollige structuur in het grasland waar muizen zich thuis voelen: een smakelijk onderdeel op het steenuilenmenu.

Instapeisen

- De onderbegroeiing bestaat uit een grazige en kruidenrijke vegetatie en wordt niet als gazon beheerd.
- De stam van de bomen mag niet beschadigd worden door vee. Jonge bomen in een boomgaard met vee zijn voorzien van een boomkorf.
- Eventuele rasters zijn niet aan de bomen bevestigd.
- De boomgaard bestaat uit ten minste tien bomen met een minimale dichtheid van 50 bomen per hectare en een maximale dichtheid van 150 bomen per hectare.

Beheervoorschriften

- Appel- en perenbomen minimaal eens per 2 jaar snoeien. Voor andere soorten alleen vorm- of onderhoudssnoei toepassen indien nodig.
- Snoeien alleen tussen 16 juli en 14 maart.
- Snoeiafval verwijderen of in rillen leggen. Bij versnipperen de snippers afvoeren.
- De boomgaard jaarlijks laten beweiden of de onderbegroeiing jaarlijks maaien, waarbij het maaisel wordt afgevoerd en beschadiging van de bomen (en wortels) wordt voorkomen.
- Chemische onkruidbestrijding alleen pleksgewijs bij haarden van probleemonkruiden, zoals akkerdistel, ridderzuring, krulzuring, jacobskruiskruid. Glyfosaat is niet toegestaan.
- Niet branden in of nabij (< 50 meter) van de boomgaard.
- Niet bemesten met drijfmest. Bemesting met ruige mest (geen pluimvee mest) en/of kalk mag, mits de boomwortels en bomen niet beschadigd worden.

Advies

- Als er (nog) geen nestholtes aanwezig zijn in uw boomgaard, dan een steenuilenkast ophangen.
- Kies voor een soortenrijke boomgaard met liefst streekeigen appel, peer, kers en pruim.

BBM 127 Hakhoutbosje

Boeren hebben al eeuwenlang behoefte aan hout voor allerlei doeleinden. Het kan hierbij gaan om brandhout, staken voor de groentetuin of hout voor gereedschapsstelen. Dit soort bosjes wordt in de volksmond ook wel geriefhoutbosjes genoemd. Dergelijke bosjes worden van oudsher als hakhout beheerd.

Hakhoutbosjes hebben een hoge biodiversiteitswaarde door de combinatie van hoog opgaande bomen en lagere struiken en de kruidachtige vegetatie daaronder. Vogels broeden, schuilen en foerageren er. Zoogdieren vinden er een schuilplaats. Op de afgestorven bomen kunnen bijzondere mossen en paddenstoelen voorkomen, die gelijk dienst doen als een insectenhotel. Veel amfibieën vinden er een overwinteringsplaats en vlinders vinden er voedsel en waardplanten om eieren af te zetten.

Instapeisen

- Er is geen schade aan het bosje door vee of bewerking op aangrenzende gronden (zo nodig afgerasterd).
- Eventuele rasters zijn niet aan de bomen bevestigd.
- Het bosje wordt actief beheerd, er is geen achterstallig onderhoud.
- Het bosje bestaat uit inheemse soorten.
- Minimaal 80% van het bosje wordt als hakhout beheerd.
- ~~De maximale oppervlakte van één aaneengesloten hakhoutbosje is 1 hectare.~~
- Een hakhoutbosje grenst minimaal aan twee zijden aan landbouwgrond.

Beheervoorschriften

- Periodiek (eenmaal in de 6 – 25 jaar) groot onderhoud plegen(geheel afzetten/zagen, met behoud van enkele overstaanders).
- Snoeien en zagen alleen tussen 1 oktober en 14 maart.
- Snoeiafval verwijderen of in rillen geleggen, voor zover de rillen de begroeiing niet schaden. Bij versnipperen de snippers afvoeren.
- Chemische onkruidbestrijding alleen pleksgewijs bij haarden van probleemonkruiden, zoals akkerdistel, ridderzuring, krulzuring, jacobskruiskruid. Glyfosaat is niet toegestaan.
- Ongewenste houtsoorten als Amerikaanse vogelkers, Amerikaanse eik, robinia en ratelpopulier bestrijden via uitgraven of mechanische of stobbenbehandeling. Glyfosaat is niet toegestaan.
- Niet branden in of nabij (< 50 meter) van het bosje.
- Niet bemesten.
- Geen slootmaaisel, bagger, maaisel of tuinafval verwerken in het bosje.

Advies

- Bij het periodiek afzetten/zagen van het bosje enkele bomen laten staan (overstaanders), om de ecologische waarde van het bosje te verhogen.

BBM 128 Griendje

Het verbouwen van wilgen was in Nederland lange tijd vrij gebruikelijk, vooral in moerassige streken. Daarbij werden de wilgen op enige tientallen centimeters boven de grond afgezet. Deze griendjes zijn onder andere van belang voor de biodiversiteit als leefgebied voor zoogdieren zoals de bunzing en vogels zoals de gekraagde roodstaart en ransuil, mits er overstaanders in de vorm van hoge of oude bomen aanwezig zijn. Belangrijk is dat nesten van zwarte kraai en ekster ongestoord aanwezig zijn in het gebied, omdat die gebruikt worden door zeldzame vogelsoorten zoals bijvoorbeeld ransuil en boomvalk.

Instapeisen

- Er is geen schade aan het griendje door vee of bewerking op aangrenzende gronden (zo nodig afgerasterd).
- Eventuele rasters zijn niet aan de bomen bevestigd.
- Het griendje wordt actief beheerd, er is geen achterstallig onderhoud.
- Het griendje wordt geheel als griend beheerd.
- Het griendje bestaat uit inheemse wilgensoorten.

Beheervoorschriften

- Het griendje tenminste eenmaal per 5 jaar afzetten.
- Snoeien en zagen alleen tussen 1 oktober en 14 maart.
- Snoeiafval verwijderen of in rillen leggen, voor zover de rillen de begroeiing niet schaden. Bij versnipperen de snippers afvoeren.
- Chemische onkruidbestrijding alleen pleksgewijs bij haarden van probleemonkruiden, zoals akkerdistel, ridderzuring, krulzuring, jacobskruiskruid. Glyfosaat is niet toegestaan.
- U mag ongewenste houtsoorten als Amerikaanse vogelkers, Amerikaanse eik, robinia en ratelpopulier bestrijden via uitgraven of mechanische of stobbenbehandeling. Glyfosaat is niet toegestaan.
- Niet branden in of nabij (< 50 meter) van het griendje.
- Niet bemesten .
- Geen slootmaaisel, bagger, maaisel of tuinafval verwerken in het griendje.

BBM 129 Bosje

Een bosje is een vlakvormige houtopstand die vroeger vaak aangeplant en beheerd werd als hakhout, maar doorgeschoten is en niet meer als hakhout wordt beheerd. Dit landschapselement komt in veel gebieden in Nederland voor en wordt beheerd als bos met hoog opgaande inheemse bomen.

Zeker in combinatie met aanliggende zomen en/of kruidenrijke perceelranden leveren deze bosjes een waardevolle bijdrage aan de biodiversiteit. Ze fungeren als leefgebied voor vogels als de geelgors (als zangplek), wielewaal, zomertortel, grote lijster, gekraagde roodstaart, torenvalk en ransuil. Vleermuizen maken graag gebruik van bosjes mits er hoge of oude bomen aanwezig zijn. Bosjes vormen ook landhabitat voor amfibieën zoals de kamsalamander.

Instapeisen

- Er is geen schade aan het bosje door vee of bewerking op aangrenzende gronden (zo nodig afgerasterd).
- Eventuele rasters zijn niet aan de bomen bevestigd.
- Het bosje wordt actief beheerd, er is geen achterstallig onderhoud.
- Het bosje bestaat uit inheemse soorten.
- ~~De maximale oppervlakte van één aaneengesloten bosje is 1 hectare.~~
- Een bosje grenst minimaal aan twee zijden aan landbouwgrond.

Beheervoorschriften

- De randen van het bosje beheren als hakhout: deze randen eens in de 6-25 jaar afzetten.
- Snoeien en zagen alleen tussen 1 oktober en 14 maart.
- Snoeiafval verwijderen of in rillen leggen, voor zover de rillen de begroeiing niet schaden. Bij versnipperen de snippers afvoeren.
- Chemische onkruidbestrijding alleen pleksgewijs bij haarden van probleemonkruiden, zoals akkerdistel, ridderzuring, krulzuring, jacobskruiskruid. Glyfosaat is niet toegestaan.
- Ongewenste houtsoorten als Amerikaanse vogelkers, Amerikaanse eik, robinia en ratelpopulier bestrijden via uitgraven of mechanische of stobbenbehandeling. Glyfosaat is niet toegestaan.
- Niet branden in of nabij (< 50 meter) van het bosje.
- Niet bemesten.
- Geen slootmaaisel, bagger, maaisel of tuinafval verwerken in het bosje.

BBM 146 Solitaire bomen

Solitaire bomen zijn, het woord zegt het al, bomen die alleen staan. Ze hebben de ruimte om zich optimaal te ontwikkelen, met een volle brede kroon, en vallen daardoor duidelijk op. Ze kunnen bewust solitair zijn geplant, maar ook overblijfsels zijn
van een grotere houtopstand. Solitaire bomen zijn vaak markante herkenningspunten in het landschap.

Let op:

- Per perceel kunnen maximaal 5 bomen per hectare worden meegerekend.
- Een knotboom valt niet onder dit BBM-pakket, maar onder BBM 121 Knot- en laanbomen.

Instapeisen

- De boom staat op een landbouwperceel en niet langs een landbouwperceel.
- Er is geen schade aan het element door vee of bewerking op aangrenzende gronden.
- Er is een raster aanwezig dat de stam en wortels beschermt en niet aan de boom bevestigd is.
- De boom is van een inheemse soort.
- De boom staat niet op het erf.
- De boom staat vrij van andere beplanting (solitair).
- De boom heeft op 1,30 meter hoogte vanaf het maaiveld een stamomvang van minimaal 32 cm of 10 cm stamdoorsnede.

Beheervoorschriften

- Snoeien en knotten alleen tussen 1 oktober en 14 maart.
- Niet opsnoeien.
- Snoeiafval verwijderen. Bij versnipperen de snippers afvoeren
- Geen chemische onkruidbestrijding.
- Niet branden in of nabij (< 50 meter) van de boom.
- Niet bemesten.
- Geen slootmaaisel, bagger, maaisel of tuinafval verwerken bij de boom.

Advies

- De oppervlakte van de kroonprojectie uitrasteren, om schade aan de wortels (en de stam) van de boom te voorkomen bij landbouwkundige werkzaamheden.
- Een nestkast voor de torenvalk ophangen.

7. Pakketten erfbeheer

Verschillende soorten vogels zijn in belangrijke mate afhankelijk van boerenerven, zoals de boerenzwaluw, steenuil en kerkuil. Ook soorten als huiszwaluw, kneu, ringmus en spotvogel zijn op veel boerenerven te vinden. Veel van deze soorten staan op de Rode Lijst, wat betekent dat ze in hun voortbestaan bedreigd worden. Dit komt voornamelijk doordat erven steeds 'netter' en grootschaliger worden, waardoor vogels geen voedsel of broedplek meer weten te vinden.

Ook vlinders, egels en amfibieën profiteren van aangepast erfbeheer. Brede en lange hagen van inheemse struiken, knotbomenrijen of kleine bosjes op het erf bieden zijn voor hen belangrijke biotopen. Van belang is een diverse gelaagdheid: hogere opgaande bomen (hoog), lagere struiken (middel) en grondbedekking door vegetatie op de bodem (laag) bieden in combinatie de meeste biodiversiteit.

Het gaat hierbij om beheermaatregelen, die passen op het boerenerf van het melkveebedrijf. Het betreft niet tuinieren: een vogelhuisje in de tuin en een voederpaal behoren niet tot BBM-pakketten. Daarbij gaat het om inheemse en streekeigen struiken en bomen.

BBM 220a Nest- en broedgelegenheid (licht)

Voldoen aan pakket staat gelijk aan 1.000 m^2. **Let op**: u kunt niet zowel het lichte BBM 220a als het zware pakket BBM 220b afsluiten.

Instapeisen

- Op en om het erf is één van beide opties aanwezig:
  - Optie 1:
    Er zijn minimaal 10 nesten aanwezig van boerenzwaluw en/of huiszwaluw.
  - Optie 2:
    Er zijn minimaal 3 nest(kast)en aanwezig voor één of meer van deze soorten: kerkuil, steenuil, torenvalk, ringmus, huismus, spreeuw of gekraagde roodstaart.

Beheervoorschriften

- De stal toegankelijk houden voor de boerenzwaluw.
- Geen nesten verwijderen of broedende vogels verstoren.

Advies

Geen chemische bestrijdingsmiddelen gebruiken op het erf (zoals vliegwerende middelen voor het vee).

BBM 220b Nest- en broedgelegenheid (zwaar)

Voldoen aan pakket staat gelijk aan 2.000 m^2. **Let op**: u kunt niet zowel het lichte BBM 220a als het zware pakket BBM 220b afsluiten.

Instapeisen

- Op en om het erf is één van beide opties aanwezig:
  - Optie 1:
    Er zijn minimaal 20 nesten aanwezig van boerenzwaluw en/of huiszwaluw.
  - Optie 2:
    Er zijn minimaal 5 nest(kast)en aanwezig voor 3 of meer van deze soorten: kerkuil, steenuil, torenvalk, ringmus, huismus, spreeuw of gekraagde roodstaart, én er is minimaal 1 vleermuiskast, broeihoop, poel of bijen/insectenhotel aanwezig. Bij de keuze voor een insectenhotel beslaat deze tenminste 500 cm2, heeft een waterdicht afdakje, heeft een dichte achterkant, schimmelt niet en hangt in de zon (op het zuiden).

Beheervoorschriften

- De stal toegankelijk houden voor de boerenzwaluw.
- Geen nesten verwijderen of broedende vogels verstoren.
- Het insectenhotel (stengels, boorgaten in hout etc.) heeft een dichte achterkant. Tweezijdige openingen nauwelijks wordt gebruikt door bijen.

Advies

- Geen chemische bestrijdingsmiddelen op het erf (zoals vliegwerende middelen voor het vee).
- Bij een insectenhotel, géén dakpannen en dennenappels gebruiken, deze hebben geen toegevoegde waarde voor insecten.
- Bij een insectenhotel verschillende soorten (gladde) gaten aanbrengen, bij voorkeur tussen de 3 en maximaal 8 mm in diameter en maximaal 10 cm diep.

BBM 230a Opgaande beplanting op erf (licht)

Voldoen aan pakket staat gelijk aan 1.000 m^2. **Let op**: u kunt niet zowel het lichte BBM 230a als het zware pakket BBM 230b afsluiten.

Instapeisen

- Op het erf is opgaande inheemse beplanting aanwezig van minimaal 25 meter lengte. Kniphagen rondom de siertuin voldoen niet.
- De beplanting is gelaagd: er is een combinatie van hoge opgaande bomen en lagere struiken aanwezig.

Beheervoorschriften

- Geen nesten verwijderen of broedende vogels verstoren.

Advies

- Geen gewasbeschermingsmiddelen of biociden gebruiken (zoals vliegwerende middelen voor het vee).
- Bij het aanplanten van opgaande beplanting advies vragen bij een terrein beherende organisatie over wat past bij het landschap en uw bedrijfsvoering.

BBM 230b Opgaande beplanting op erf (zwaar)

Voldoen aan pakket staat gelijk aan 2.000 m^2. **Let op**: u kunt niet zowel het lichte BBM 230a als het zware pakket BBM230b afsluiten.

Instapeisen

- Op het erf zijn 2 of meer opgaande inheemse beplantingen aanwezig van elk minimaal 25 meter lengte. Kniphagen rondom de siertuin voldoen niet.
- De beplanting is gelaagd: er is een combinatie van hoge opgaande bomen en lagere struiken aanwezig.

Beheervoorschriften

- Geen nesten of broedende vogels verstoren.

Advies

- Geen gewasbeschermingsmiddelen of biociden gebruiken (zoals vliegwerende middelen voor het vee).
- Bij het aanplanten van opgaande beplanting advies vragen bij een terrein beherende organisatie over wat past bij het landschap en uw bedrijfsvoering.

Bijlage 1 Definities

Inheems
Inheemse flora of fauna van een bepaald gebied is sprake als deze soorten oorspronkelijk of sinds langere tijd (meestal sinds de laatste IJstijd) van nature in het gebied voorkomen en soorten die zich door toedoen van de mens hebben gevestigd voor 1500.
Inheemse soorten kunnen spontaan weer terugkomen, als hun leefgebied is hersteld. Inzaaien van flora is een noodoplossing, als zaad kan dan het beste streekeigen zaad gebruikt worden. In ieder geval geen buitenlands zaad (van buiten Nederland) inzaaien. Nederlandse insecten hebben het meeste baat bij inheemse soorten.

Streekeigen
Streekeigen soorten zijn inheemse soorten die van nature in de omgeving voorkomen en uitheemse soorten zoals bijvoorbeeld paardenkastanje, die in de omgeving vooral op erven en landgoederen al een lange toepassingshistorie hebben. Ze hebben het voordeel dat ze goed zullen groeien. Daarnaast bieden deze inheemse soorten voor flora en fauna de meeste schuil- en nestgelegenheid aan de streekgebonden vogels en insecten.

Exoten
Exoten zijn soorten die niet door eigen kracht maar door toedoen van de mens in ons land voorkomen. Voorbeelden daarvan zijn: Japanse duizendknoop, reuzenbereklauw, halsbandparkiet, Amerikaanse rivierkreeft, Amerikaanse eik, muskusrat. Exoten kunnen negatieve gevolgen hebben voor de natuur. Ze hebben vaak geen of weinig natuurlijke vijanden en kunnen explosief groeien. Bijvoorbeeld Japanse duizendknoop, deze plant verspreid zich heel makkelijk, zowel langs wegen als via het water. De wortels van deze plant kunnen de fundering van huizen aantasten.

Afzetten
Afzetten betekent dat bomen en struiken in een landschapselement tot 10 – 30 centimeter boven de grond worden afgezaagd. De bomen en struiken groeien uit zichzelf weer uit. Daarbij is het van belang dat er genoeg licht op de bodem valt om de stobben opnieuw te laten uitlopen. Dat betekent vaak een vrij drastische dunning. Daarbij kunt u enkele overstaanders laten staan.

Overstaander
Overstaanders zijn bomen die u laat staan bij het afzetten van uw landschapselement. Dat kunnen markante bomen zijn, bomen met holtes of nesten, of bijzondere streekeigen soorten.

Niet-veredelde kruiden
Onder veredelde kruiden worden plantensoorten verstaan die zo veredeld zijn dat ze nauwelijks meer nectar bevatten of op een andere manier de (inheemse) insecten niet meer kunnen bedienen. Bijvoorbeeld omdat de groeivorm niet aansluit bij de mogelijkheden om de nectar te bereiken van een insect of omdat de veredelde plant uit het buitenland te vroeg bloeit wanneer onze insecten nog niet actief zijn. Een voorbeeld is onze eigen rode klaver tegenover de veredelde incarnaatklaver.

Ruige mest en vaste mest
Onder ruige mest wordt verstaan: vaste strorijke mest. Deze term wordt ook door RVO.nl gehanteerd en is afkomstig uit het Besluit gebruik meststoffen: art 1 onder q: vaste strorijke mest: Vaste mest waarin zichtbaar een substantiële hoeveelheid stro aanwezig is.

Storingssoorten
Storingssoorten zijn soorten die de kans grijpen om zich te vestigen en vervolgens uit te breiden zoals jakobskruiskruid, akkerdistel, pitrus en zuring.

Natuurvriendelijke oever (BBM 110): plas- of drasberm of flauw talud (minimaal 1:3)
Een natuurvriendelijke oever is een aaneengesloten oever langs een bestaande waterloop, in de vorm van plas- of drasberm of flauw talud (minimaal 1:3) met begroeiing van inheemse planten. De oeverbegroeiing bestaat uit plantensoorten van natte ruigten en natte graslanden.

Duurzaam slootbeheer: baggerspuiten (BBM 112) en ecologisch slootschonen (BBM132) kan zowel bij een normale als bij een natuurvriendelijke oever toegepast worden.

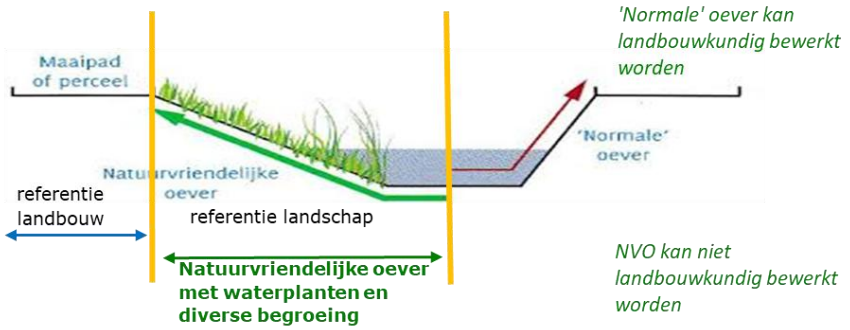

Figuur 1: Tekening natuurvriendelijke oever (NVO) © BoerenNatuur.

Bokashi en **compost** (zie de RVO-website voor de actuele regelgeving):

Compost
Deze mest bestaat uit organische afvalstoffen. De afvalstoffen zijn met behulp van micro-organismen bijna tot vergane plantenresten (humus) afgebroken en omgezet tot een gelijkmatig en stabiel eindproduct. In compost zit geen dierlijke mest en het is niet verpompbaar.

Bokashi
Ontstaat bij het fermenteren van plantaardig materiaal zoals bermmaaisel en heideplagsel. Producenten voegen hier hulpstoffen aan toe zoals micro-organismen ('Microferm'), zeeschelpenkalk en kleimineralen. Soms mag u bokashi als mest gebruiken.
U mag bokashi alleen als mest gebruiken als u voldoet aan deze voorwaarden:

- Het materiaal dat u gebruikt voor de productie van bokashi mag alleen bermmaaisel, resten uit landbouw- of bosmateriaal en heideplagsel/natuurgras zijn.
- Het mag geen groente-, fruit of tuinafval zijn.

Bijlage 2 Meetmethode kruidenrijkdom

BBM 100 Productief kruidenhoudend grasland
Overal op het perceel zijn ten minste 8 soorten vlinderbloemigen en/of kruiden aanwezig, waarvan minimaal 4 vlinderbloemigen.

Voor dit graslandpakket geldt dat dit op dezelfde wijze te toetsen is als in het ANLb: in een transect van 100 meter lang en 4 meter breed moet het verplicht aantal soorten vlinderbloemigen of kruiden in het groeiseizoen (april t/m oktober) aanwezig zijn. Zo'n traject moet u willekeurig over het perceel kunnen leggen en ongeacht ligging moet het vereiste aantal soorten binnen het traject aanwezig zijn.

Overige graslandpakketten
Er zijn minimaal 10 of 15* inheemse soorten grassen en niet-veredelde kruiden aanwezig per 25 m^2.

Voor deze graslandpakketten kunt u bij een homogeen perceel één willekeurig gekozen plot van 5 x 5 meter beoordelen. Bij een niet-homogeen perceel (bv. hoog/droog en laag/nat deel) beoordeelt u in elk deel een representatief plot van 5 x 5 meter. Ongeacht ligging moet het vereiste aantal soorten binnen het plot van 25 m^2 aanwezig zijn.

*Het juiste aantal staat in het desbetreffende BBM-pakket.

Bijlage 3 Rekentabel voor het bepalen van de GVE

Omrekenpercentages van dieren in grootvee-eenheden (GVE)	
Omschrijving	**GVE**
Stieren, koeien en andere runderen ouder dan 2 jaar	1,0 GVE
Paardachtigen ouder dan 6 maanden	1,0 GVE
Runderen vanaf 6 maanden, maar niet ouder dan 2 jaar	0,6 GVE
Runderen jonger dan 6 maanden	0,4 GVE
Schapen, lammeren en geiten	0,15 GVE

Bijlage 4 Cumulatietabellen BBM- en ANLb-pakketten

Cumulatie is het 'stapelen' van pakketten op één locatie, d.w.z. op hetzelfde oppervlak twee pakketten afsluiten. In verreweg de meeste gevallen is dit niet toegestaan, er zijn echter uitzonderingen. In de onderstaande tabel 1 en tabel 2 staat aangegeven bij welke pakketten cumulatie is toegestaan. In alle andere gevallen is cumulatie niet mogelijk.

De toegestane cumulatie in BBM is gebaseerd op de toegestane cumulatiemogelijkheden in het ANLb-pakkettenboekje. Dit wordt ieder jaar vastgesteld.

Er zijn twee situaties waarin cumulatie relevant is:

- U heeft een BBM-pakket en wil daarop een ander BBM-pakket cumuleren
  Gebruik in dit geval tabel 1
- U heeft al een ANLb-pakket, en wilt daarop een BBM-pakket cumuleren
  Gebruik in dit geval tabel 2

Leeswijzer tabel 1: U heeft een BBM-pakket liggen en wil weten welk ander BBM-pakket daar op gelegd mag worden. In onderstaande tabel kunt u dit opzoeken. De BBM-pakketten zijn gesorteerd op numerieke volgorde. Voorbeeld: U heeft BBM-pakket 116 'Vogelakker'. In de tabel ziet u dat op dezelfde locatie op het perceel ook BBM-pakket 107 of BBM-pakket 171 mogen.

Tabel 1 Cumulatiemogelijkheden BBM-pakketten

Pakket op perceel:	Pakket dat erop kan:
Volledige naam	**Cumulatie op dezelfde locatie, BBM-pakketcode:**
BBM100 Productief kruidenhoudend grasland	107, 172
BBM101 Grasland met rustperiode tot 8 juni	107, 108
BBM102 Grasland met rustperiode tot 15 juni	
BBM103 (Greppel) Plas-dras	
BBM104 Legselbeheer	107, 108
BBM105 Kruidenrijk graslandrand (extensief)	107, 108
BBM106 Extensief beweid grasland	107, 108
BBM107 Ruige mest	100, 101, 102, 105,106, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 155
BBM108 Hoog waterpeil	100, 101, 102, 104, 105, 106, 107, 110, 113, 130, 131, 141, 151, 155
BBM109 Poel en klein historisch water	
BBM110 Natuurvriendelijke oever	108
BBM111 Rietzoom en klein rietperceel	
BBM112 Duurzaam slootbeheer: baggerspuiten	132
BBM113 Botanisch grasland (extensief)	108
BBM114 Stoppelland (na graan)	107, 171
BBM115 Wintervoedselakker	107, 171
BBM116 Vogelakker	107, 171
BBM117 Biodivers inheems bouwland	107, 171
BBM118 Kruidenrijke akker	107, 171
BBM119 Kruidenrijke akkerrand	107, 171
BBM120 Hakhoutbeheer	-
BBM121 Knot- en/of laanbomen	Mag met alle andere pakketten cumuleren vanwege de intekenwijze
BBM122 Knip- en scheerheg	-
BBM123 Struweelhaag	-
BBM124 Struweelrand	-
BBM126 Half- en hoogstamboomgaard	-
BBM127 Hakhoutbosje	-

BBM128 Griendje	-
BBM129 Bosje	-
BBM130 Nest- en foerageergelegenheid zwarte stern	108
BBM131 Botanisch graslandrand (extensief)	108
BBM132 Duurzaam slootbeheer: ecologisch slootschonen	112
BBM141 Overgangspakket naar kruidenrijk grasland (extensief)	108
BBM146 Solitaire boom op landbouwgrond	Mag met alle andere pakketten cumuleren vanwege de intekenwijze
BBM151 Kruidenrijk grasland (extensief)	108
BBM155 Oude graslanden met kruiden (> 20 jaar)	107, 108, 172
BBM171 Bodemverbetering organische stof	104, 114, 115, 116, 117, 118, 119
BBM172 Kunstmestvrij	100, 155

Leeswijzer tabel 2: U heeft een ANLb-pakket liggen en wil weten welk BBM-pakket daar op gelegd mag worden. In onderstaande tabel kunt u dit opzoeken. De ANLb-pakketten zijn gesorteerd op numerieke volgorde. Daarnaast is voor de volledigheid ook weergegeven welk ANLb-pakket gecumuleerd kan worden. Voorbeeld: U heeft ANLb-pakket 16 'Vogelakker'. In de tabel ziet u dat op dezelfde locatie op het perceel ook BBM-pakket 107 of BBM-pakket 171 mogen.

Tabel 2 Cumulatiemogelijkheden van ANLb-pakket met een BBM-pakketten

Pakket op perceel:	**Pakket dat erop kan:**	
Volledige naam ANLb-pakket	**Cumulatie op hetzelfde perceel ANLb-pakketcode*:**	**Cumulatie op hetzelfde perceel BBM-pakketcode:**
1 Grasland met rustperiode	7, 8, 39d, 54, 55a, 57	107, 108
2 Kuikenvelden	8, 39d, 54, 55a	108
3 Plasdras voor weidevogels	-	-
4 Legselbeheer op grasland	7, 8, 39d, 54, 55a	107, 108
5 Kruidenrijk grasland	7, 8, 54	107, 108
6 Extensief beweid grasland	7, 8, 39d, 54	107, 108
7 Ruige mest	VERPLICHT! 1, 4, 5, 6, 8, 54, 55a, 57	-
8 Hoog waterpeil voor weidevogels	1, 2, 4, 5, 6, 7, 10, 13, 30, 31, 32, 39d, 41, 57	100, 101, 102, 104, 105, 106, 107, 110, 113, 130, 131, 141, 151, 155
9 Poel en klein historisch water		-
10 Natuurvriendelijke oever	8, 54	108
11 Rietzoom en klein rietperceel		-
12a Baggeren	12b, 12c, 12d,	132
12b-d Ecologisch slootschonen	12a,	112
13 Botanisch grasland	8, 54	108
14 Stoppelland	39b, 39c, 55b	107, 171
15 Wintervoedselakker	39b, 39c, 55b	107, 171
16 Vogelakker	39b, 39c, 55b	107, 171
17 Bouwland voor hamsters	39b, 39c, 55b	107, 171
18 Kruidenrijke akker	39b, 39c, 55b	107, 171
19a Kruidenrijke akkerrand	39b, 39c, 55b	107, 171
20 Hakhoutbeheer	-	-
21 Beheer van bomenrijen	Kan vanwege intekenwijze met alle pakketten cumuleren	Kan vanwege intekenwijze met alle pakketten cumuleren
22 Knip- of scheerheg	-	-
23 Struweelhaag	-	-
24 Struweelrand - zoomvegetatie	-	-

25 Bomen op landbouwgrond	Kan vanwege intekenwijze met alle pakketten cumuleren	Kan vanwege intekenwijze met alle pakketten cumuleren
26 Half- en hoogstamboomgaard	-	-
27 Hakhoutbosje	-	-
28 Griendje	-	-
29 Bosje	-	-
30 Nestgelegenheid zwarte stern	8	108
31 Insectenrijk grasland	8	108
32 Insectenrijke graslandrand	8	108
36 Beheer peilscheidingen	-	-
38 Water bergen	-	-
39a Bodemverbetering grasland (ruige mest)	55a	155
39b-c Bodemverbetering bouwland	14, 15, 16, 17, 18, 19a, 40, 42, 48, 50, 55b	104, 114, 115, 116, 117, 118, 119
39d Bodemverbetering grasland	1, 2, 4, 6, 8, 54, 55a	101, 102, 104, 106, 108, 155
40 Vogelgraan	39b, 39c, 55b	107, 171
41 Ontwikkeling kruidenrijk grasland	8, 54	108
42 Legselbeheer op bouwland	39b, 39c, 55b	107, 171
43 Bloemenblok	55b	-
44 Keverbank	-	-
45 Kievitrand	55b	-
46 Verbrede bufferstrook	47	-
47 Infiltratiegreppel	46, 55b	-
48 Vanggewas na ui en aardappel	39b, 39c, 55b	107, 171
50 Vogelvriendelijke eiwitgewassen	39b, 39c, 55b	107, 171
51 Predatierasters	Mag met alle andere pakketten cumuleren vanwege de intekenwijze	Mag met alle andere pakketten cumuleren vanwege de intekenwijze
54 Hoog waterpeil veenweide	1, 2, 4, 5, 6, 7, 10, 13, 39d, 41, 55a, 57	101, 102, 104, 105, 106, 107, 110, 113, 141, 151, 155
55a Beperkt herbicidengebruik grasland	1, 2, 4, 7, 39a, 39d, 54, 57	101, 102, 104, 107
55b Beperkt herbicidengebruik bouwland	14, 15, 16, 17, 18, 19a, 39b, 39c, 40, 42, 43, 45, 47, 48, 50	104, 107, 114, 115, 116, 117, 118, 119
56 Ecologisch taludbeheer	-	-
57 Gefaseerd maaien	VERPLICHT met 1 7, 8, 54, 55a	-

**Wanneer deze kolom in het BBM-pakkettenboek afwijkt van de cumulatiemogelijkheden zoals benoemd in het actuele ANLb-pakkettenboek, is de tekst van het ANLb-pakkettenboek altijd leidend.*

Bijlage 5 Weging BBM-pakketten

Per BBM pakket is een wegingsfactor bepaald. In deze bijlage is beschreven wat de kaders zijn om deze wegingsfactor te bepalen. In tabel 2 van bijlage 6 zijn de wegingsfactoren per BBM pakket beschreven.

1. **Agrarisch beheer: op (productieve) landbouwgrond**
   - Weging per pakket is gebaseerd op vergoeding voor soortgelijk ANLb pakket. Uitgangspunt is dat hoogte van de inkomstenderving de mate van niet-productief/extensiviteit reflecteert.
   - IJkpunt weging: 1 ha kruidenrijk grasland = factor 1
2. **Landschapsbeheer: grond niet primair voor productie**
   - Weging is niet gebaseerd op ANLb vergoeding.
   - IJkpunt weging: 1 ha = 2.5 op basis van de volgende redenering:
     Engels raaigras levert > 10 ton droge stof per hectare op. Een gras-kruidenmix levert gemiddeld tussen de 5 en 7 ton droge stof op (Wim Schippers, 2023). Gemiddeld levert gras-kruidenmix dus 6 ton op. Het verlies aan productiviteit van 10 naar 6 ton is 40%. Voor deze 40% aan productiviteitsverlies staat in ANLb een vergoeding voor opbrengstderving van € 1.250,54 per hectare. Omdat landschapsbeheer 100% niet productief is, is dit 2,5 keer minder productief dan kruidenrijkgrasland (40% X 2,5 = 100%).
   - Na doorrekening bleek dat de een verdubbeling van de weging (naar 5) het beste weergeeft wat de toegevoegde waarde van bepaalde landschapsbeheerpakketten aan de biodiversiteit is
   - Alle landschapselementen kennen een weging 5, met uitzondering van ecologisch slootschonen, half- of hoogstam-boomgaard, Hakhoutbosje, Griendje en Bosje.
3. **Erfbeheer:**
   - Een gemiddeld melkveehouderijbedrijf heeft een erfoppervlakte van 1.5 hectare (Deltares 2014). Er kan aangenomen worden dat er gemiddeld beheer plaatsvindt op 10% van deze oppervlakte. Dit komt uit op 1500 m2 beheer. Voor de lichte versies van de erfbeheerpakketten wordt daarom in de KPI berekening 1000 m2 meegeteld, voor de zware pakketten wordt 2000 m2 meegeteld.
   - Voor de lichte versies van de erfbeheerpakketten (BBM wordt daarom in de KPI berekening 1000 m2 meegeteld, voor de zware pakketten wordt 2000 m2 meegeteld.

Bijlage 6 ~~–~~ – ~~Sleuteltabellen~~ Adviesweging van BBM- en ANLb-pakketten

In deze bijlage staan de twee ~~sleutel~~tabellen, waarin weergegeven wordt welke BBM- en ANLb-pakketten qua inhoud op elkaar lijken. De BBM-pakketten zijn ontwikkeld vanuit het ANLb, waardoor er sprake is van corresponderende pakketten. Dit vormt ook de basis voor de cumulatiemogelijkheden (zie bijlage 4).

~~Hieronder vindt u twee tabellen. U kunt op twee manier zoeken:~~

~~1. U weet het ANLb-pakket en wilt weten welk BBM-pakket daarmee correspondeert Hiervoor gebruikt u tabel 1~~

~~2. U weet het BBM-pakket en wilt weten welk ANLb-pakket daarmee correspondeert Hiervoor gebruikt u tabel 2~~

~~Tevens leest u in tabel 2 de wegingen, eenheden en enkele opmerkingen met betrekking tot de berekening per BBM-pakket (en dus ook indirect voor de ANLb-pakketten).~~ Ieder ANLb-pakket dat een corresponderend BBM-pakket kent, heeft in de huidige grondslag de weging van het corresponderende BBM-pakket. ~~telt namelijk mee in de KPI-berekening. Daarbij wordt de weging van het corresponderende BBM-pakket gebruikt.~~

Tabel 1 ~~Sleuteltabel~~ Wegingen per ANLb-pakket ~~met BBM-pakket~~

Volledige naam ANLb-pakket	ANLb-pakket	~~Corresponderend BBM-pakket~~Weging
1. Grasland met rustperiode	1a, b, q, r, s	0,39~~BBM101 Grasland met rustperiode tot 8 juni~~
	1c t/m p, t	0,52~~BBM102 Grasland met rustperiode tot 15 juni~~
2. Kuikenvelden	2	*Niet in BBM dus geen weging*
3. Plasdras voor weidevogels	3	1,29~~BBM103 (Greppel) Plas-dras~~
4. Legselbeheer op grasland	4	0,03~~BBM104 Legselbeheer~~
5. Kruidenrijk grasland	5	1~~BBM151 Kruidenrijk grasland (extensief)~~
	5h & i	1~~BBM105 Kruidenrijk graslandrand (extensief)~~
6. Extensief beweid grasland	6	~~BBM106 Extensief beweid grasland~~0,32
7. Ruige mest	7	*Niet in BBM dus geen weging*
8. Hoog waterpeil voor weidevogels	8	0,04~~BBM108 Hoog waterpeil~~
9. Poel en klein historisch water	9	5~~BBM109 Poel en klein historisch water~~
10. Natuurvriendelijke oever	10	5~~BBM110 Natuurvriendelijke oever~~
11. Rietzoom en klein rietperceel	11	~~BBM111 Rietzoom en klein rietperceel~~5
12a. Duurzaam slootbeheer (baggeren)	12a	~~BBM112 Duurzaam slootbeheer: baggerspuiten~~1
12b,c,d. Duurzaam slootbeheer (slootschonen)	12b, 12c, 12d	~~BBM132 Duurzaam slootbeheer: ecologisch slootschonen~~2,5
13. Botanisch grasland	13	1~~BBM113 Botanisch grasland (extensief)~~
	13a, b	1~~BBM131 Botanisch graslandrand (extensief)~~
14. Stoppelland	14	0,24~~BBM114 Stoppelland~~
15. Wintervoedselakker	15	1,82~~BBM115 Wintervoedselakker~~

Met opmaak: Standaard

Tabel met opmaak

Tabel met opmaak

Tabel met opmaak

Tabel met opmaak

heeft opmaak toegepast: Lettertype: 9 pt

heeft opmaak toegepast: Lettertype: 9 pt

16. Vogelakker	16	1,6~~BBM116 Vogelakker~~
17. Bouwland voor hamsters	17	1,86~~BBM117 Biodivers inheems bouwland~~
18. Kruidenrijke akker	18	1,58~~BBM118 Kruidenrijke akker~~
19a. Kruidenrijke akkerranden	19a	1,82~~BBM119 Kruidenrijke akkerrand~~
19c. Meerjarige kruidenrijke akkerrand op bufferstrook	19c	*Niet in BBM dus geen weging*
20.Hakhoutbeheer	20	5~~BBM120 Hakhoutbeheer~~
21. Beheer van bomenrijen	21	5~~BBM121 Knot- en/of laanbomen~~
22. Knip- of scheerheg	22	5~~BBM122 Knip- en scheerheg~~
23. Struweelhaag	23	5~~BBM123 Struweelhaag~~
24. Struweelrand - zoomvegetatie	24	5~~BBM124 Struweelrand~~
25. Beheer van bomen op landbouwgrond	25	5~~BBM146 Solitaire boom op landbouwgrond~~
26. Half- en hoogstamboomgaard	26	2,5~~BBM126 Half- en hoogstamboomgaard~~
27. Hakhoutbosje	27	2,5~~BBM127 Hakhoutbosje~~
28. Griendje	28	2,5~~BBM128 Griendje~~
29. Bosje	29	2,5~~BBM129 Bosje~~
30. Nestgelegenheid zwarte stern	30	~~BBM130 Nest- en foerageergelegenheid zwarte stern~~3,21
31. Insectenrijk grasland	31	*Niet in BBM dus geen weging*
32. Insectenrijke graslandranden	32	~~BBM131 Botanisch graslandrand (extensief)~~1
36. Beheer peilscheidingen	36	*Niet in BBM dus geen weging*
38. Water bergen	38	*Niet in BBM dus geen weging*
39a. Bodemverbetering op grasland (ruige mest)	39a	*Niet in BBM dus geen weging*
39b,c. Bodemverbetering op bouwland	39b	0,2~~BBM107 Bodemverbetering met ruige mest~~
	39c	0,2~~BBM171 Bodemverbetering met gewasresten~~
39d. Bodemverbetering op grasland (vaste mest)	39d	*Niet in BBM dus geen weging*
40. Vogelgraan	40	*Niet in BBM dus geen weging*
41. Ontwikkeling kruidenrijk grasland	41	~~BBM141 Overgangspakket naar kruidenrijk grasland (extensief)~~0,75
42. Legselbeheer op bouwland en uitgesteld zaaien	42	*Niet in BBM dus geen weging* ~~*Niet in BBM*~~
43. Bloemenblok	43	*Niet in BBM dus geen weging* ~~*Niet in BBM*~~
44. Keverbank	44	*Niet in BBM dus geen weging* ~~*Niet in BBM*~~
45. Kievitstrook	45	*Niet in BBM dus geen weging* ~~*Niet in BBM*~~
46. Verbrede bufferstrook	46	*Niet in BBM dus geen weging* ~~*Niet in BBM*~~
47. Infiltratiegreppel in bufferstrook	47	*Niet in BBM dus geen weging* ~~*Niet in BBM*~~
48. Vanggewas na uien en aardappels	48	*Niet in BBM dus geen weging* ~~*Niet in BBM*~~
50. Vogelvriendelijke eiwitgewassen	50	*Niet in BBM dus geen weging* ~~*Niet in BBM*~~
51. Predatierasters	51	*Niet in BBM dus geen weging* ~~*Niet in BBM*~~
54. Hoog waterpeil veenweide	54	*Niet in BBM dus geen weging* ~~*Niet in BBM*~~
55a. Beperkt gebruik van onkruidbestrijdingsmiddelen (grasland)	55a	*Niet in BBM dus geen weging* ~~*Niet in BBM*~~
55b. Beperkt gebruik van onkruidbestrijdingsmiddelen (bouwland)	55b	*Niet in BBM dus geen weging* ~~*Niet in BBM*~~
56 Ecologisch taludbeheer	56	*Niet in BBM dus geen weging* ~~*Niet in BBM*~~
57 Gefaseerd maaien	57	*Niet in BBM dus geen weging* ~~*Niet in BBM*~~

heeft opmaak toegepast: Lettertype: 9 pt

heeft opmaak toegepast: Lettertype: 9 pt

heeft opmaak toegepast: Lettertype: 9 pt

heeft opmaak toegepast: Lettertype: 9 pt

Tabel met opmaak

Tabel met opmaak

Tabel met opmaak

~~*Leeswijzer. In tabel 2 kunt u zien dat BBM104 correspondeert met ANLb-pakket 4. Voor BBM104 is de weging vastgesteld van 0,03. BBM104 wordt dus in de KPI-berekening meegenomen met een weging van 0,03. Ook als u op uw perceel ANLb-pakket 4 heeft liggen, telt dit pakket met een weging van 0,04 mee in de KPI-berekening.*~~

Tabel 2 ~~Sleuteltabel~~ Wegingen tabel BBM-pakketten ~~met ANLb-pakket~~

	Pakketcode BBM	Weging	Eenheid bij BBM	omrekenen
Graslandbeheer				
Productief kruidenhoudend grasland	BBM 100	0,4	ha	
Overgangspakket naar extensief kruidenrijk grasland	BBM 141	0,75	ha	
Kruidenrijke graslandrand	BBM 105	1	ha	
Kruidenrijk grasland (extensief)	BBM 151	1	ha	
Botanische graslandrand	BBM 131	1	ha	
Botanisch grasland	BBM 113	1	ha	
Oude graslanden met kruiden (> 20 jaar)	BBM 155	0,4	ha	
Weidevogelbeheer				
Grasland met rustperiode tot 8 juni	BBM 101	0,39	ha	
Grasland met rustperiode tot 15 juni	BBM 102	0,52	ha	
(Greppel) Plas-dras	BBM 103	1,29	ha	
Legselbeheer	BBM 104	0,03	ha	
Extensief beweid grasland	BBM 106	0,32	ha	
Hoog waterpeil	BBM 108	0,04	ha	
Nest- en foerageergelegenheid zwarte stern	BBM 130	3,21	Aantal locaties (met voldoende nestgelegenheden en kruidenrijke rand)	
Bodem- en waterbeheer				
Bodemverbetering met ruige mest	BBM 107	0,2		
Natuurvriendelijke oever	BBM 110	5	ha (meters omrekenen!)	Eventueel m2 omrekenen naar ha >> = meters x 0.0001
Rietzoom en klein rietperceel	BBM 111	5	ha (meters omrekenen!)	Eventueel meters omrekenen naar ha >> = meters x 0.0001
Baggerspuiten	BBM 112	1	ha (meters omrekenen!)	Eventueel meters omrekenen naar ha >> = meters x 0.0001
Ecologisch slootschonen	BBM 132	2,5	Ha (meters omrekenen!)	Eventueel meters omrekenen naar ha >> = meters x 0.0001

Tabel met opmaak

Bodemverbetering met organische stof	BBM 171	0,2	ha	
Kunstmestvrij	BBM 172	0,39	ha	
Akkerbeheer				
Stoppelland	BBM 114	0,24	ha	
Wintervoedselakker	BBM 115	1,82	ha	
Vogelakker	BBM 116	1,6	ha	
Biodivers inheems bouwland	BBM 117	1,86	ha	
Kruidenrijke akker	BBM 118	1,58	ha	
Kruidenrijke akkerrand	BBM 119	1,82	ha	
Landschapsbeheer				
Poel en klein historisch water	BBM 109	5	ha (meters omrekenen!)	Eventueel m2 omrekenen naar ha >> = meters x 0.0001
Hakhoutbeheer	BBM 120	5	ha (meters omrekenen!)	Eventueel m2 omrekenen naar ha >> = meters x 0.0001
Beheer van knot- of laanbomen	BBM 121	5	ha (stuks omrekenen!)	Eventueel stuks (= 1 m2) omrekenen naar ha >> = stuks x 0.0001
Knip- en scheerheg	BBM 122	5	ha (meters omrekenen!)	Eventueel m2 omrekenen naar ha >> = meters x 0.0001
Struweelhaag	BBM 123	5	ha (meters omrekenen!)	Eventueel m2 omrekenen naar ha >> = meters x 0.0001
Struweelrand	BBM 124	5	ha (meters omrekenen!)	Eventueel m2 omrekenen naar ha >> = meters x 0.0001
Half- of hoogstam-boomgaard	BBM 126	2,5	ha	
Hakhoutbosje	BBM 127	2,5	ha	
Griendje	BBM 128	2,5	ha	
Bosje	BBM 129	2,5	ha	
Solitaire bomen	BBM 146	5	ha	Eventueel stuks (= 1 m2) omrekenen naar ha >> = stuks x 0.0001
Erfbeheer				
Nest- en broedgelegenheid op erf (licht)	BBM 220a	0,1	ja/nee	

heeft opmaak toegepast: Lettertype: Vet, Tekstkleur: Tekst 1

heeft opmaak toegepast: Lettertype: Vet, Niet onderstrepen, Tekstkleur: Tekst 1

Nest- en broedgelegenheid op erf (zwaar)	BBM 220b	0,2	ja/nee	
Opgaande beplanting op erf (licht)	BBM 230a	0,1	ja/nee	
Opgaande beplanting op erf (zwaar)	BBM 230b	0,2	ja/nee	

* Voor beheer van landschapselementen op pachtgronden zijn in bijlage 5 de kaders beschreven wanneer deze meetellen en wat het effect is op de wegingsfactor.